

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
VERICA TRSTENJAK
6 päivänä syyskuuta 2011¹

Asia C-277/10

**Martin Luksan
vastaan
Petrus van der Let**

(Handelsgericht Wienin (Itävalta) esittämä ennakkoratkaisupyyntö)

Direktiivi 93/83/ETY — Direktiivi 2006/116/EY — Direktiivi 2001/29/EY — Direktiivi 2006/115/EY —
Pääohjaajan tekijänoikeus elokuvateokseen — Edellytykset yksinomaisten hyödyntämisoikeuksien
antamiseksi elokuvan tuottajalle — Bernin yleissopimuksen 14 bis artikla — Perusoikeuskirjan
17 artikla — Oikeudenmukainen korvaus tekijälle — Direktiivin 2001/29 5 artiklan 2 kohdan
b alakohta — Oikeudet korvaukseen yksityiseen käyttöön tarkoitetun kappaleen valmistamisen
perusteella — Sopiva hyvitys

Sisällys

I	Johdanto	3
II	Asiaa koskevat oikeussäännöt	4
	A Kansainvälinen oikeus	4
	B Unionin oikeus	5
	1. Perusoikeuskirja	5
	2. Satelliitti- ja kaapelidirektiivi	5
	3. Suojan voimassaoloaikaa koskeva direktiivi	6
	4. Tietoyhteiskuntadirektiivi	6
	5. Vuokraus- ja lainausdirektiivi	8
	a) Direktiivi 92/100	8

¹ — Alkuperäinen ja oikeudenkäyntikieli: saksa.

b) Direktiivi 2006/115	8
C Kansallinen oikeus	9
III Tosiseikat, menettely kansallisessa tuomioistuimessa ja ennakkoratkaisukysymykset	10
A Tosiseikat	10
B Menettely kansallisessa tuomioistuimessa	10
1. Yksinomaisista hyödyntämisoikeuksista	11
2. Lakiin perustuvista korvausoikeuksista	11
C Ennakkoratkaisukysymykset	12
IV Menettely unionin tuomioistuimessa	13
V Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys ja toisen ennakkoratkaisukysymyksen ensimmäinen osa	13
A Asianosaisten ja muiden osapuolten keskeiset lausumat	13
B Oikeudellinen arviointi	17
1. Elokvateoksen pääohjaajan tekijäisyys	17
a) Satelliitti- ja kaapelidirektiivi	17
b) Suojan voimassaoloaikaa koskeva direktiivi ja tietoyhteiskuntadirektiivi	18
c) Välipäätelmä	20
2. Onko yksinomaiset hyödyntämisoikeudet annettava alkuperäisesti pääohjaajalle elokuvan tekijänä?	20
a) Yksinomaisten hyödyntämisoikeuksien myöntäminen lähtökohtaisesti elokuvan tekijälle ...	20
b) Toimivalta rajoittaa elokuvan tekijän yksinomaisia hyödyntämisoikeuksia	20
c) Sen sallittavuus, että yksinomaiset hyödyntämisoikeudet myönnetään alkuperäisesti elokuvan tekijälle	22
d) Välipäätelmä	22
3. Edellytykset yksinomaisten hyödyntämisoikeuksien myöntämiseksi alkuperäisesti elokuvan tuottajalle	23
a) Analogia vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohdan kanssa ei hyväksyttävissä	23
b) Unionin oikeuden säännökset ja määräykset	24
i) Sopimuksen olemassaolo	24
ii) Mahdollisuus poikkeaviin sopimuksiin	24
iii) Oikeus oikeudenmukaiseen korvaukseen	24

– Pääohjaajalle elokuvan tekijänä kuuluva perusoikeutena suojeltu varallisuus oikeudellinen oikeusasema	25
– Edellytykset kyseiseen oikeusasemaan puuttumisen oikeuttamiselle	25
iv) Välipäätelmä	26
4. Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen yhteensopivuus unionin oikeuden säännösten kanssa	26
VI Toisen ennakkoratkaisukysymyksen toinen osa sekä kolmas ja neljäs ennakkoratkaisukysymys	27
A Asianosaisten ja muiden osapuolten keskeiset lausumat	28
B Oikeudellinen arviointi	29
1. Alustava huomautus	29
2. Tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu sopiva hyvitys	30
a) Kenelle sopiva hyvitys kuuluu?	30
b) Muut edellytykset	31
3. Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen kaltaisen kansallisen säännöksen yhteensopivuus unionin oikeuden säännösten kanssa	31
VII Lisähuomautus	33
VIII Ratkaisuehdotus	33

I Johdanto

1. Nyt käsiteltävä Handelsgericht Wienin (jäljempänä kansallinen tuomioistuin) ennakkoratkaisupyyntö koskee elokuvan tekijänoikeuksien alaa, ja siinä esitetään pääasiallisesti kolme kysymystä, jotka koskevat elokuvan tekijän ja tuottajan oikeuksia.

2. Kansallinen tuomioistuin haluaa ensinnäkin tietää, määritetäänkö tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajasta 12.12.2006 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/116/EY (kodifioitu toisinto) (jäljempänä suojan voimassaoloaika koskeva direktiivi)² 2 artiklan 1 kohdassa elokuvan tekijän käsite ainoastaan tämän direktiivin tarkoitusta varten vai sovelletaanko tätä määritelmää kyseistä direktiiviä laajemmin.

3. Kansallinen tuomioistuin kysyy lisäksi, onko sellainen kansallinen sääntely sopusoinnussa unionin oikeuden säännösten kanssa, jonka mukaan yksinomaiset hyödyntämisoikeudet, jotka koskevat kappaleen valmistamista, satelliitin kautta tapahtuvaa lähettämistä ja muuta välittämistä yleisölle erityisesti siten, että elokuva saatetaan yleisön saataviin, kuuluvat alkuperäisesti elokuvan tuottajalle eivätkä elokuvan tekijälle. Kansallinen tuomioistuin on esittänyt tämän kysymyksen ottamalla huomioon tiettyjen satelliittien välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse

2 — EUVL L 372, s. 12.

edelleenlähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta 27.9.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/83/ETY (jäljempänä satelliitti- ja kaapelidirektiivi)³ 2 artiklan ja tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22.5.2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/29/EY (jäljempänä tietoyhteiskuntadirektiivi)⁴ 2 ja 3 artiklan. Näiden säännösten mukaan edellä mainitut yksinomaiset hyödyntämisoikeudet kuuluvat lähtökohtaisesti elokuvateoksen tekijälle.

4. Kansallinen tuomioistuin kysyy nyt käsiteltävässä tapauksessa lisäksi, kenelle kuuluu tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu sopiva hyvitys, kun jäsenvaltiot rajoittavat kyseisen direktiivin 2 artiklassa tarkoitettua oikeutta kappaleen valmistamiseen elokuvista sallimalla yksityiseen käyttöön tarkoitettujen kappaleiden valmistamisen.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Kansainvälinen oikeus

5. Kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehdyn Bernin yleissopimuksen, sellaisena kuin se on tarkistettu Pariisin sopimuskirjalla 24.7.1971 (niin kutsuttu tarkistettu Bernin yleissopimus, jäljempänä Bernin yleissopimus)⁵ 14 bis artiklassa määrätään seuraavaa:

”1. Elokuvateosta suojataan alkuperäisteoksena muunnelluksi tai toisinnetuksi ehkä tulleen teoksen tekijänoikeuksia supistamatta. Elokuvateoksen tekijänoikeuden haltijalla on samat oikeudet kuin alkuperäisteoksen tekijällä, edellä olevassa artiklassa tarkoitettut oikeudet niihin mukaan lukien.

2.

- a) Se, kenelle elokuvateoksen tekijänoikeus kuuluu, määräytyy sen maan lainsäädännön mukaan, jossa suojaa vaaditaan.
- b) Niissä liittomaissa, joiden lainsäädännössä elokuvateoksen tekijänoikeuden haltijoihin luetaan myös ne tekijät, jotka ovat antaneet panoksensa teoksen tekemiseen, nämä tekijät, jos he ovat sitoutuneet antamaan panoksensa elokuvan tekemiseen, eivät kuitenkaan voi, ellei siitä ole toisin tai muuten erityisesti sovittu, kieltää teoksen toisintamista, levittämistä, julkista esittämistä, välittämistä yleisölle johtimitse, yleisradioimista tai muuta välittämistä yleisölle taikka tekstittämistä tai tekstien uudelleen äänittämistä toiselle kielelle.
- c) Kysymys siitä, onko edellä olevan b kohdan soveltamisen edellytyksenä, että siinä tarkoitettu sitoumus on tehty kirjallisen sopimuksen tai vastaavan asiakirjan muodossa, ratkaistaan sen liittomaan lainsäädännön mukaan, jossa elokuvateoksen tuottajalla on päätoimipaikkansa tai vakinainen asuinpaikkansa. Kuitenkin se liittomaa, jossa suojaa vaaditaan, voi lainsäädännössään määrätä, että sitoumus on tehtävä kirjallisen sopimuksen tai vastaavan asiakirjan muodossa. Maiden, joiden lainsäädännössä näin määrätään, on ilmoitettava siitä kirjallisella selityksellä pääjohtajalle, joka ilmoittaa siitä välittömästi kaikille muille liittomaille.
- d) Ilmaisulla ’toisin tai muuten erityisesti sovittu’ tarkoitetaan jokaista rajoittavaa ehtoa, joka liittyy edellä mainittuun sitoumukseen.

3 — EYVL L 248, s. 15.

4 — EYVL L 167, s. 10.

5 — [Suomenkielinen lähde SopS 79/1986.]

3. Jollei kansallisesta lainsäädännöstä muuta johdu, edellä olevan 2 kappaleen b kohdan määräyksiä ei sovelleta elokuvateosten valmistamista varten laadittujen käsikirjoitusten, vuorosanojen eikä sävellysteosten tekijöihin eikä elokuvateoksen pääohjaajaan. Kuitenkin niiden liittomaiden, joiden lainsäädäntöön ei sisälly määräystä sanotun 2 kappaleen b kohdan soveltamisesta mainittuun ohjaajaan, on tehtävä siitä kirjallinen ilmoitus pääjohtajalle, joka ilmoittaa siitä välittömästi kaikille muille liittomaille.”

B Unionin oikeus

1. Perusoikeuskirja

6. Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 17 artiklassa, joka koskee omaisuudensuojaa, määrätään seuraavaa:

”1. Jokaisella on oikeus nauttia laillisesti hankkimastaan omaisuudesta sekä käyttää, luovuttaa ja testamentata sitä. Keneltäkään ei saa riistää hänen omaisuuttaan paitsi yleisen edun sitä vaatiessa laissa säädetyissä tapauksissa ja laissa säädettyjen ehtojen mukaisesti ja siten, että hänelle suoritetaan kohtuullisessa ajassa oikeudenmukainen korvaus omaisuuden menetyksestä. Omaisuuden käyttöä voidaan säännellä lailla siinä määrin kuin se on yleisen edun mukaan välttämätöntä.

2. Teollis- ja tekijänoikeudet turvataan.”

2. Satelliitti- ja kaapelidirektiivi

7. Satelliitti- ja kaapelidirektiivin johdanto-osan 24–26 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(24) tässä direktiivissä tarkoitettuun lainsäädäntöjen yhdenmukaistamiseen kuuluu niiden säännösten yhdenmukaistaminen, joilla taataan korkea suojataso tekijöille, esittäjille, äänitteiden tuottajille ja yleisradio-organisaatioille; tämän yhdenmukaistamisen ei pitäisi tehdä yleisradio-organisaatioille mahdolliseksi hyötyä suojatason eroista vaihtamalla toimintonsa sijoituspaikkaa audiovisuaalisen tuotannon haitaksi,

(25) tekijänoikeuden lähioikeuksien suoja on yleisölle suunnattua satelliittivälitystä varten muutettava sen suojan mukaiseksi, josta säädetään – neuvoston direktiivissä 92/100/ETY –; tämä ratkaisu tekee erityisesti mahdolliseksi taata, että esittäjät ja äänitteiden tuottajat saavat riittävän korvauksen suoritteidensa tai äänitteidensä satelliittivälityksestä yleisölle.

(26) 4 artiklan säännökset eivät estä jäsenvaltioita ulottamasta direktiivin 92/100/ETY 2 artiklan 5 kohdassa esitettyä olettaa 4 artiklassa tarkoitettuihin yksinoikeuksiin; ne eivät myöskään estä jäsenvaltioita säättämästä yksinkertaisesta olettamasta, joka koskee käyttö lupaa kyseisessä artiklassa tarkoitettuihin esittäjien yksinoikeuksiin, jos tämä olettaa on sopusoinnussa esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyritysten suojaamisesta tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen kanssa.”

8. Satelliitti- ja kaapelidirektiivin 1 artiklaan sisältyy määritelmiä. Sen 5 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajaa pidetään sen tekijänä tai yhtenä sen tekijöistä. Jäsenvaltiot voivat säätää, että muita henkilöitä on pidettävä tekijäkumppaneina.”

9. Satelliitti- ja kaapelidirektiivin 2 artikla sisältyy lukuun yleisradioinnista satelliitin välityksellä, ja siinä säädetään yleisradiointioikeudesta. Sen sanamuoto on seuraava:

”Jollei tämän luvun säännöksistä muuta johdu, jäsenvaltioiden on säädettävä tekijän yksinoikeudesta antaa lupa tekijänoikeuksilla suojattujen teosten satelliittivälitykseen yleisölle.”

10. Satelliitti- ja kaapelidirektiivin 4 artiklassa säädetään esittäjien, äänitteiden tuottajien ja yleisradio-organisaatioiden oikeuksista. Sen sanamuoto on seuraava:

”1. Satelliittivälityksessä yleisölle esittäjien, äänitteiden tuottajien ja yleisradio-organisaatioiden oikeuksia suojataan direktiivin 92/100/ETY 6, 7, 8 ja 10 artiklan säännösten mukaisesti.

2. Edellä 1 kohtaa sovellettaessa direktiivissä 92/100/ETY esiintyvällä ilmaisulla ’vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä tapahtuva yleisradiointi’ tarkoitetaan myös satelliittivälitystä yleisölle.

3. Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen oikeuksien käyttöön sovelletaan direktiivin 92/100/ETY 2 artiklan 7 kohtaa ja 12 artiklaa.”

3. Suojan voimassaoloaikaa koskeva direktiivi

11. Suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin johdanto-osan viidennessä perustelukappaleessa säädetään seuraavaa:

”Tämän direktiivin säännökset eivät saisi rajoittaa Bernin yleissopimuksen 14 [bis] artiklan 2 [kappaleen] b, c ja d [kohdan] sekä 3 [kappaleen] soveltamista jäsenvaltioissa.”

12. Saman direktiivin 2 artiklassa, joka koskee elokuvateoksia tai audiovisuaalisia teoksia, säädetään seuraavaa:

”1. Elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajaa pidetään sen tekijänä tai yhtenä sen tekijöistä. Jäsenvaltiot voivat nimetä myös muita tekijäkumppaneita.

2. Elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen suojan voimassaoloaika päättyy 70 vuoden kuluttua seuraavista henkilöistä viimeisenä elossa olleen kuolemasta, riippumatta siitä, onko nämä henkilöt nimetty tekijäkumppaneiksi: pääohjaaja, käsikirjoittaja, vuoropuhelun kirjoittaja ja nimenomaan kyseistä elokuvateosta tai audiovisuaalista teosta varten luodun musiikin säveltäjä.”

13. Direktiivi 93/98/ETY on kodifioitu direktiivillä 2006/116. Siltä osin kuin viitataan suojan voimassaoloa koskevaan direktiiviin, tällä tarkoitetaan direktiiviä 2006/116. Koska edellä mainitut säännökset eivät kuitenkaan eroa mitenkään direktiivistä 93/98, tarkastelu käsittää vastaavasti myös direktiivin 93/98.

4. Tietoyhteiskuntadirektiivi

14. Tietoyhteiskuntadirektiivin johdanto-osan 20 perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

”Tämä direktiivi perustuu periaatteisiin ja sääntöihin, jotka sisältyvät tällä alalla jo annettuihin voimassa oleviin direktiiveihin, erityisesti direktiiveihin 91/250/ETY – –, 92/100/ETY – –, 93/83/ETY – –, 93/98/ETY – – ja 96/9/EY – –, ja siinä kehitetään kyseisiä periaatteita ja sääntöjä edelleen ja sovitetaan ne tietoyhteiskuntaan. Tämän direktiivin säännöksillä ei ole tarkoitus vaikuttaa mainittujen direktiivien säännöksiin, ellei tässä direktiivissä toisin säädetä.”

15. Tietoyhteiskuntadirektiivin 1 artiklan 2 kohdan sanamuoto on seuraava:

”Muissa kuin 11 artiklassa tarkoitetuissa tapauksissa tämä direktiivi ei aiheuta muutoksia eikä millään tavoin vaikuta voimassa oleviin yhteisön säädöksiin, jotka koskevat:

--

- b) vuokrausoikeutta, lainausoikeutta ja tiettyjä tekijänoikeuden lähioikeuksia henkisen omaisuuden alalla;
- c) satelliitin välityksellä tapahtuvaan ohjelmien yleisradiointiin ja niiden kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavaa tekijänoikeutta ja lähioikeuksia;
- d) tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suoja-aikaa;

--”

16. Tietoyhteiskuntadirektiivin 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Kappaleen valmistamista koskeva oikeus

Jäsenvaltioiden on säädettävä, että yksinoikeus sallia tai kieltää suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa kokonaan tai osittain tapahtuva kappaleen valmistaminen on:

- a) tekijöillä teostensa osalta;
- b) esittäjillä esitystensä tallenteiden osalta;
- c) äänitetuottajilla äänitteidensä osalta;
- d) elokuvien ensimmäisten tallenteiden tuottajilla elokuviensa alkuperäiskappaleiden ja niiden kopioiden osalta; ja
- e) yleisradio-organisaatioilla lähetystensä tallenteiden osalta riippumatta siitä, onko kyseessä lähetysten langallinen vai langaton siirto, tai siirto kaapelin tai satelliitin välityksellä.”

17. Tietoyhteiskuntadirektiivin 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Oikeus välittää yleisölle teoksia ja oikeus saattaa muu aineisto yleisön saataviin

1. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että tekijöillä on yksinoikeus sallia tai kieltää teostensa langallinen tai langaton välittäminen yleisölle, mukaan lukien teosten saattaminen yleisön saataviin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teokset saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

2. Jäsenvaltioiden on säädettävä, että yksinoikeus sallia tai kieltää langallinen tai langaton yleisön saataviin saattaminen siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada suojattu aineisto saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana, on:

- a) esittäjillä esitystensä tallenteiden osalta;
- b) äänitetuottajilla äänitteidensä osalta;

- c) elokuvien ensimmäisten tallenteiden tuottajilla elokuviensa alkuperäiskappaleiden ja niiden kopioiden osalta; ja
- d) yleisradio-organisaatioilla lähetyksensä tallenteiden osalta riippumatta siitä, onko kyseessä lähetyksen langallinen vai langaton siirto, tai siirto kaapelin tai satelliitin välityksellä.

3. Edellä 1 ja 2 kohdassa mainitut oikeudet eivät sammu tässä artiklassa säädetyllä tavalla tapahtuvan yleisölle välittämisen tai yleisön saataviin saattamisen yhteydessä.”

18. Tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksista tai rajoituksista 2 artiklassa säädettyyn kappaleen valmistamista koskevaan oikeuteen seuraavissa tapauksissa:

--

- b) kun kyseessä ovat luonnollisten henkilöiden mille tahansa välineelle valmistamat kappaleet, jotka on tehty yksityiseen käyttöön ja joiden käyttötarkoitus ei ole välittömästi tai välillisesti kaupallinen, edellyttäen, että oikeudenhaltijat saavat sopivan hyvityksen, jonka osalta otetaan huomioon 6 artiklassa tarkoitettujen teknisten toimenpiteiden soveltaminen kyseiseen teokseen tai aineistoon taikka niiden soveltamatta jättäminen”.

5. Vuokraus- ja lainausdirektiivi

a) Direktiivi 92/100

19. Vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla 19.11.1992 annetun neuvoston direktiivin 92/100/ETY⁶ 2 artikla koskee vuokraus- ja lainausoikeuksien oikeudenhaltijaa ja kohdetta. Tämän säännöksen 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Direktiivin 2 artiklan 2 kohdan mukaan elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajaa pidetään sen tekijänä tai yhtenä sen tekijöistä. Jäsenvaltiot voivat säätää, että muita henkilöitä on pidettävä tekijäkumppaneina.”

b) Direktiivi 2006/115

20. Direktiivi 92/100 on konsolidoitu vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla 12.12.2006 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2006/115/EY (kodifioitu toisinto) (jäljempänä vuokraus- ja lainausdirektiivi).⁷

21. Tämän direktiivin 2 artiklaan sisältyy otsikko ”Määritelmät”. Tämän säännöksen 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Tässä direktiivissä:

--

2. Elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajaa pidetään sen tekijänä tai yhtenä sen tekijöistä. Jäsenvaltiot voivat säätää, että muita henkilöitä on pidettävä tekijäkumppaneina.”

6 — EYVL L 346, s. 61.

7 — EUVL L 376, s. 28.

22. Direktiivin 2006/115 3 artiklan 4 ja 5 kohdassa säädetään seuraavaa:

”4. Jollei 5 artiklasta muuta johdu, esittäjien ja elokuvan tuottajan välisessä yksilöllisessä tai yhteisessä elokuvan tuottamista koskevassa sopimuksessa tarkoitetun esittäjän oletetaan luovuttaneen vuokrausoikeutensa, jollei sopimuksessa toisin määrätä, edellä sanotun kuitenkaan rajoittamatta 6 kohdan soveltamista.

5. Jäsenvaltiot voivat säätää 4 kohdan olettaa vastaavasta tekijöitä koskevasta olettamasta.”

23. Direktiivin 2006/115 5 artiklan 1–3 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Luovuttamaton oikeus kohtuulliseen korvaukseen

1. Tekijällä tai esittäjällä, joka on siirtänyt tai luovuttanut äänitteen taikka elokuvan alkuperäiskappaleen tai kopion vuokrausoikeuden äänitteiden tai elokuvien tuottajalle, säilyy oikeus kohtuulliseen korvaukseen vuokrauksesta.

2. Tekijät ja esittäjät eivät voi luopua oikeudestaan kohtuulliseen korvaukseen vuokrauksesta.

3. Oikeus kohtuulliseen korvaukseen voidaan antaa tekijöitä tai esittäjiä edustavien yhteisvalvontajärjestöjen hallinnoitavaksi.”

C Kansallinen oikeus

24. Kirjallisuuden ja taiteen alan teosten tekijänoikeudesta ja sen lähioikeuksista annetun Itävallan liittovaltiotason lain (Bundesgesetz über das Urheberrecht an Werken der Literatur und über verwandte Schutzrechte, jäljempänä Itävallan tekijänoikeuslaki) 16 a §:n 5 momentin sanamuoto on seuraava:

”Teoksen käyttöoikeuden haltijan tai 38 §:n 1 momentin nojalla oikeutetun elokuvan tuottajan luovuttaessa teoskappaleiden vuokrauksen tai lainauksen korvausta vastaan muulle taholle tekijällä on teosten käyttöoikeuden haltijaa tai elokuvan tuottajaa kohtaan luovuttamaton oikeus kohtuulliseen osaan tästä korvauksesta. Jos oikeus korvaukseen teoskappaleiden lainaamisesta kuuluu lain mukaan tai sopimuksen perusteella jollekin toiselle taholle, tekijällä on luovuttamaton oikeus kohtuulliseen osaan tästä korvauksesta.”

25. Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Hyödyntämisoikeudet kaupallisesti tuotettuun elokuvateokseen kuuluvat 39 §:n 4 momentissa säädetyin rajoituksin yrityksen omistajalle (elokuvan tuottaja). Tekijän laissa säädetyt korvausoikeudet kuuluvat puoliksi elokuvan tuottajalle ja puoliksi elokuvan tekijälle, sikäli kuin ne eivät ole luovuttamattomia ja tuottaja ei ole sopinut toisin tekijän kanssa. Tällä säännöksellä ei vaikuteta tekijänoikeuksiin, jotka liittyvät elokuvateoksen luomisessa käytettyihin teoksiin.”

26. Itävallan tekijänoikeuslain 39 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Sillä, joka on osallistunut kaupallisesti tuotetun elokuvateoksen luomiseen sillä tavalla, että teos on sisällöltään katsottava kokonaisuutena tarkasteltuna omaperäiseksi henkiseksi luomukseksi, on oikeus vaatia tuottajalta, että hänet mainitaan elokuvassa ja sitä koskevissa mainoksissa elokuvan tekijänä.”

27. Itävallan tekijänoikeuslain 42 b §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Jos teoksesta, joka on lähetetty yleisradion kautta, asetettu käyttöön julkisesti tai tallennettu kaupallisessa tarkoituksessa valmistetulle kuvan- tai äänentallennusvälineelle, on sen luonteen vuoksi odotettava, että siitä valmistetaan kappaleita omaan tai yksityiseen käyttöön 42 §:n 2–7 momentin nojalla tallentamalla se kuvan- tai äänentallennusvälineelle, tekijällä on oikeus kohtuulliseen korvaukseen (Leerkassettenvergütung), kun tallennusvälineet saatetaan markkinoille kotimaassa kaupallisessa tarkoituksessa korvausta vastaan. Tallennusvälineinä pidetään tyhjiä kuvan- tai äänentallennusvälineitä, jotka soveltuvat tällaiseen kappaleen valmistamiseen, tai muita kuvan- tai äänentallennusvälineitä, jotka on tarkoitettu tähän käyttöön.”

III Tosiseikat, menettely kansallisessa tuomioistuimessa ja ennakkoratkaisukysymykset

A Tosiseikat

28. Pääasian kantaja on dokumenttielokuvan, jonka nimi on ”Fotos von der Front” ja joka koskee saksalaista sotavideoa toisessa maailmansodassa, käsikirjoittaja ja pääohjaaja. Elokuvasa tuodaan kriittisesti esille sotavideon kaksijakoisuus. Kantaja on valinnut henkilökohtaisesti materiaalin saatavilla olleesta laajasta kuvamateriaalista tätä tarkoitusta varten. Dokumenttielokuvassa on kyse elokuvateoksesta.

29. Pääasian vastaaja on tuottaja, joka tuottaa elokuvateoksia ja muita audiovisuaalisia teoksia kaupallisesti. Hän on mainitun elokuvan (kaupallinen) tuottaja.

30. Pääasian kantaja ja vastaaja tekivät 13.3.2008 ”ohjaus- ja tekijäsopimuksen”, jonka mukaan pääasian kantaja toimii käsikirjoittajana ja pääohjaajana, kun taas pääasian vastaaja tuottaa elokuvan ja hyödyntää sitä.

31. Kantaja luovutti pääasian vastaajalle kaikki elokuvan tekijän- ja/tai lähioikeudet moraalisia oikeuksia lukuun ottamatta. Luovutettujen oikeuksien ulkopuolelle jäi kuitenkin oikeus elokuvan saattamiseen julkisesti saataville digitaaliverkoissa sekä oikeus televisiolähetykseen käyttämällä niin kutsuttua Closed Circuit TV:tä (lähettäminen suljetulle käyttäjäryhmälle) ja Pay TV:tä (koodattu lähettäminen erityistä korvausta vastaan). Laissa säädetystä korvausoikeudesta ei sovittu nimenomaisesti.

32. Pääasian kantaja luovutti lakiin perustuvan oikeutensa korvaukseen, erityisesti Itävallan tekijänoikeuslain 42 b §:ssä tarkoitettuun Leerkassettenvergütung-korvaukseen (uudelleen käytettävissä oleviin tallennusvälineisiin liittyvä korvaus), aikaisemmin, eli ennen mainitun ohjaus- ja tekijäsopimuksen tekemistä, tekijänoikeusjärjestölle hyödyntämisoikeuksien hoitamiseksi.

33. Elokuvan ensi-ilta oli 14.5.2009. Se esitettiin ensimmäistä kertaa televisiossa BR-alphaalla 7.9.2009, ja se on saatavilla myös videona ja dvd:nä.

34. Pääasian vastaaja salli kyseessä olevan elokuvan saataville saattamisen myös internetissä ja luovutti tätä koskevat oikeudet ”Movieeurope.comille”. Tältä alustalta käsin elokuvan voi ladata ”Video-On-Demand”-palvelua käyttäen. Vastaaja asetti elokuvan esittelyfilmin käyttöön myös internetin ”YouTubessa” ja luovutti Pay TV -oikeudet ”Scandinavia.tv”-lle.

B Menettely kansallisessa tuomioistuimessa

35. Kantaja nosti kanteen pääasian vastaajaa vastaan kansallisessa tuomioistuimessa.

1. Yksinomaisista hyödyntämisoikeuksista

36. Pääasian kantaja katsoo, että vastaaja on syyllistynyt sopimus- ja tekijänoikeusrikkomukseen käyttäessään tai luovuttaessaan oikeuksia, jotka liittyvät kantajalle sopimuksen mukaan pidätettyihin käyttöoikeuksiin. Kantaja vaatii kansallista tuomioistuinta toteamaan ensinnäkin, että hänellä on oikeus julkiseen saataville saattamiseen (Video-on-Demand) ja oikeus lähettämiseen televisiossa suljetulle käyttäjäpiirille sekä Pay TV:n kautta, kun on kyse käsikirjoituksesta ja kantajan pääohjaajana luomasta elokuvateoksesta.

37. Pääasian vastaaja katsoo sen sijaan, että hänellä on elokuvan tuottajana kaikki yksinomaiset hyödyntämisoikeudet kyseessä olevaan elokuvaan. Vastaajan mukaan kantajan vaatimat yksinomaiset hyödyntämisoikeudet kuuluvat Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen nojalla alun perinkin vastaajalle elokuvan tuottajana eivätkä kantajalle. Kantajan oikeudenpidätys ohjaus- ja tekijäsopimuksessa on siksi tehoton.

38. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa tästä, että hyödyntämisoikeudet kaupallisesti tuotettuihin elokuvateoksiin kuuluvat Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen nojalla elokuvan tuottajalle. Tätä kansallista säännöstä ei ymmärretä Itävallan korkeimman oikeusasteen oikeuskäytännössä niin, että kyse olisi (oletetusta) oikeudenluovutuksesta, vaan kyse on hyödyntämisoikeuksien alkuperäisestä ja suorasta antamisesta yksinomaan elokuvan tuottajalle. Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin ensimmäistä virkettä koskevan kyseisen näkemyksen mukaan tämän kanssa ristiriidassa olevat sopimukset ovat tehotomia ja elokuvan tekijä ei voi myöskään vaatia oikeuksia takaisin.

39. Ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on epäilyksiä siitä, onko tämä tulkinta Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin ensimmäisestä ja toisesta virkkeestä sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa.

2. Lakiin perustuvista korvausoikeuksista

40. Pääasian kantaja vaatii toiseksi kansallista tuomioistuinta toteamaan, että hänellä on lakiin perustuva oikeus korvaukseen, erityisesti puoleen Itävallan tekijänoikeuslain 42 b §:ssä säädetystä Leerkassettenvergütung-korvauksesta.

41. Pääasian vastaaja katsoo sen sijaan, että hänelle kuuluvat elokuvan tuottajana myös Itävallan tekijänoikeuslaissa säädetyt lakiin perustuvat korvausoikeudet ja erityisesti niin kutsuttu Leerkassettenvergütung-korvaus täysimääräisesti, koska nämä oikeudet kuuluvat hyödyntämisoikeuksien haltijalle. Tämä ei hänen mukaansa koske yksinomaan Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä elokuvan tuottajalle vahvistettua puolikasta osuutta vaan myös tässä säännöksessä elokuvan tekijälle vahvistettua toista puolikasta. Laissa säädetystä poikkeava sopimus on hänen mukaansa sallittu, ja tästä on kyse ohjaus- ja tekijäsopimuksessa.

42. Kansallinen tuomioistuin toteaa, että Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen mukaan lakiin perustuvat oikeudet korvauksiin kuuluvat elokuvan tuottajalle ja tekijälle kummallekin puoliksi, jos ne eivät ole luovuttamattomia ja elokuvan tuottaja ei ole sopinut toisin elokuvan tekijän kanssa. Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä mainittua luovuttamattomuutta sovelletaan kyseisen lain 16 b §:n 5 momentin mukaan yksinomaan lainaamisesta maksettavaan korvaukseen, kuten siitä säädetään vuokraus- ja lainausdirektiivin 5 artiklassa, joka ei ole merkityksellinen nyt käsiteltävässä asiassa. Muut korvausoikeudet ja erityisesti Leerkassettenvergütung-korvaus eivät ole luovuttamattomia.

43. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pitää kyllä kohtuullisena Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toiseen virkkeeseen sisältyvää lakiin perustuvaa korvausoikeutta koskevaa sääntelyä, jonka mukaan elokuvan tekijälle kuuluu puolet oikeuksista. Sillä on kuitenkin epäilyksiä tämän säännön yhdenmukaisuudesta unionin oikeuden kanssa, sillä elokuvan tekijän oikeutta ei ole muotoiltu siten, ettei siitä voida poiketa.

C Ennakkoratkaisukysymykset

44. Handelsgericht Wien esitti ennakkoratkaisupyynnössä, joka saapui unionin tuomioistuimen kirjaamoon 3.6.2010, seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko Euroopan unionin oikeuden säännöksiä tekijänoikeuden ja lähioikeuksien alalla ja erityisesti direktiivin 92/100 2 artiklan 2, 5 ja 6 kohtaa, satelliitti- ja kaapelidirektiivin 1 artiklan 5 kohtaa sekä tekijänoikeussuojan voimassaoloajasta annetun direktiivin 2 artiklan 1 kohtaa, luettuna yhdessä direktiivin 92/100 4 artiklan, satelliitti- ja kaapelidirektiivin 2 artiklan ja tietoyhteiskuntadirektiivin 2 ja 3 artiklan sekä 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan kanssa, tulkittava siten, että ainakin elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajalle tai muille jäsenvaltioiden lainsäätäjien määrittämille elokuvan tekijöille kuuluvat suoraan (alkuperäisesti) lain nojalla hyödyntämisoikeudet, jotka koskevat kappaleen valmistamista, satelliitin kautta tapahtuvaa lähettämistä ja muuta välittämistä yleisölle siten, että teos saatetaan yleisön saataviin, ja että ne eivät kuulu suoraan (alkuperäisesti) ja yksinomaan elokuvan tuottajalle; onko jäsenvaltion lainsäädäntö, jonka mukaan hyödyntämisoikeudet annetaan lain nojalla suoraan (alkuperäisesti) ja yksinomaan elokuvan tuottajalle, Euroopan unionin oikeuden vastainen?

Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi:

- 2) a) Voiko jäsenvaltion lainsäätävä säättää Euroopan unionin oikeuden mukaan myös muiden oikeuksien kuin vuokraus- ja lainausoikeuksien osalta lakiin perustuvasta olettamasta tällaisten oikeuksien luovuttamisesta elokuvan tuottajalle, kun on kyse ensimmäisessä kysymyksessä tarkoitetuista hyödyntämisoikeuksista, jotka kuuluvat elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajalle tai muille jäsenvaltioiden lainsäätäjien määrittämille elokuvan tekijöille, ja jos tähän kysymykseen vastataan myöntävästi, onko direktiivin 92/100 2 artiklan 2 ja 5 kohdassa, luettuna yhdessä tämän direktiivin 4 artiklan kanssa, säädetyt edellytykset täytettävä?
- b) Onko elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajan tai muiden jäsenvaltioiden lainsäätäjien määrittämien elokuvan tekijöiden alkuperäistä oikeudenhaltijuutta sovellettava myös jäsenvaltion lainsäätäjän myöntämiin oikeuksiin, jotka koskevat kohtuullista korvausta ja joihin kuuluu esimerkiksi Itävallan tekijänoikeuslain 42 b §:ssä säädetty Leerkassettenvergütung (uudelleen käytettävissä oleviin tallennusvälineisiin liittyvä korvaus), tai tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettuihin sopivaa hyvitystä koskeviin oikeuksiin?

Jos toisen kysymyksen b kohtaan vastataan myöntävästi:

- 3) Voiko jäsenvaltion lainsäätävä säättää lakiin perustuvasta olettamasta, joka koskee tällaisten korvausoikeuksien luovuttamista elokuvan tuottajalle, kun on kyse toisessa kysymyksessä tarkoitetuista oikeuksista, jotka kuuluvat elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajalle tai muille jäsenvaltioiden lainsäätäjien määrittämille elokuvan tekijöille, ja jos tähän kysymykseen vastataan myöntävästi, onko direktiivin 92/100 2 artiklan 5 ja 6 kohdassa, luettuna yhdessä tämän direktiivin 4 artiklan kanssa, säädetyt edellytykset täytettävä?

Jos kolmanteen kysymykseen vastataan myöntävästi:

- 4) Onko jäsenvaltion lailla toteutettu sääntely sopusoinnussa Euroopan unionin oikeuden tekijänoikeuden ja lähioikeuksien alan edellä esitettyjen säännösten kanssa, jos siinä annetaan elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajalle tai muille jäsenvaltioiden lainsäätäjien määrittämille elokuvan tekijöille oikeus puoleen laissa säädetystä korvauksesta, mutta tästä oikeudesta voidaan poiketa, minkä vuoksi se ei ole luovuttamaton?”

IV Menettely unionin tuomioistuimessa

45. Pääasian kantaja ja vastaaja, Itävallan hallitus, Espanjan hallitus sekä komissio ovat esittäneet huomautuksia kirjallisessa menettelyssä.

46. Suullinen käsittely, johon pääasian kantajan ja vastaajan edustajat sekä Itävallan hallituksen ja komission asiamiehet osallistuivat ja jossa nämä täydensivät huomautuksiaan ja vastasivat kysymyksiin, järjestettiin 5.5.2011.

V Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys ja toisen ennakkoratkaisukysymyksen ensimmäinen osa

47. Ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on epäilyksiä Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen kaltaisen kansallisen säännöksen yhteensopivuudesta unionin oikeuden kanssa. Kansallinen tuomioistuin toteaa ennakkoratkaisupyynnössään myös, että kyseistä säännöstä ei ole pidettävä kansallisen oikeuskäytännön ja vallitsevan näkemyksen mukaan (oletettuna) hyödyntämisoikeuksien luovutuksena elokuvan tuottajalle vaan hyödyntämisoikeuksien alkuperäisenä ja suorana antamisena yksinomaan elokuvan tuottajalle.

48. Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys ja toisen ennakkoratkaisukysymyksen ensimmäinen osa liittyvät tähän säännökseen.

49. Kansallinen tuomioistuin haluaa ensinnäkin tietää, seuraako vuokraus- ja lainausdirektiivin 2 artiklan 2 kohdasta, satelliitti- ja kaapelidirektiivin 1 artiklan 5 kohdasta, suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohdasta ja tietoyhteiskuntadirektiivin 3 artiklan 1 kohdasta jäsenvaltioille velvollisuus antaa yksinomaiset hyödyntämisoikeudet, jotka koskevat kappaleen valmistamista, satelliitin kautta tapahtuvaa lähettämistä ja muuta välittämistä yleisölle erityisesti siten, että teos saatetaan yleisön saataviin, alkuperäisesti pääohjaajalle elokuvan tekijänä sekä mahdollisesti myös muille jäsenvaltioiden lainsäätäjien määrittämille elokuvan tekijöille.

50. Siinä tapauksessa, että on olemassa tällainen velvollisuus antaa oikeudet alkuperäisesti elokuvan tekijälle, kansallinen tuomioistuin tiedustelee lisäksi, onko sellainen kansallinen sääntely sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa, jonka mukaan oletetaan, että pääohjaaja on luovuttanut hänelle elokuvan tekijänä kuuluvat edellä mainitut hyödyntämisoikeudet tai antanut vastaavat käyttöoikeudet elokuvan tuottajalle.

51. Jos tällainen oletettomasääntö on sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa, kansallinen tuomioistuin haluaa lisäksi tietää, mitä edellytyksiä tällaiseen oletettavaan on liitettävä ja onko tässä yhteydessä mahdollisesti sovellettava vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohdan säännöksiä.

A Asianosaisten ja muiden osapuolten keskeiset lausumat

52. Pääasian kantajan ja Espanjan hallituksen mukaan Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen kaltainen kansallinen sääntely ei ole sopusoinnussa unionin oikeuden säännösten kanssa.

53. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mainitsemien unionin oikeuden säännösten mukaan jäsenvaltioilla on velvollisuus säätää mainittujen yksinomaisten hyödyntämisoikeuksien antamisesta alkuperäisesti elokuvan tekijälle.

54. Siltä osin kuin on kyse kappaleen valmistamista ja teoksen välittämistä yleisölle erityisesti siten, että se saatetaan yleisön saataviin, koskevista yksinomaisista oikeuksista, jotka kuuluvat tekijälle tietoyhteiskuntadirektiivin 2 ja 3 artiklan nojalla, kyseinen tulkinta ilmenee suojan voimassaoloaikkaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohdasta. Kyseisen säännöksen mukaan ainakin pääohjaaja on elokuvateoksen tekijä. Tätä säännöstä ei, toisin kuin vuokraus- ja lainausdirektiivin 2 artiklan 2 kohdan ja satelliitti- ja kaapelidirektiivin 2 artiklan 5 kohdan vastaavia säännöksiä, sovelleta ainoastaan kyseisen direktiivin tarkoitusta varten, vaan sen soveltamisala on horisontaalinen eli yleinen.

55. Pääasian kantaja viittaa tässä yhteydessä seuraavaksi siihen, että suojan voimassaoloaikkaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohdasta puuttuu viittaus siihen, että tätä säännöstä sovelletaan ainoastaan direktiivin tarkoitusta varten. Lisäksi tulkinta, jonka mukaan tätä säännöstä sovelletaan ainoastaan suojan voimassaoloaikkaa koskevan direktiivin tarkoitusta varten, rajoittaisi huomattavasti kyseisen säännöksen käytännön vaikutusta. Kyseisen direktiivin 2 artiklan 2 kohdasta ilmenee nimittäin, että suojan voimassaoloaika ei riipu elokuvan tekijän määrittämisestä. Olisi myös järjestelmän vastaista, jos esittäjille myönnettäisiin vuokraus- ja lainausdirektiivin nojalla lähioikeudet mutta elokuvan pääohjaajalle ei myönnettäisi mitään oikeuksia.

56. Siltä osin kuin on kyse yksinomaisesta oikeudesta satelliitin kautta tapahtuvaan lähettämiseen, kyseinen tulkinta ilmenee satelliitti- ja kaapelidirektiivin 2 artiklasta ja 1 artiklan 5 kohdasta.

57. Pääasian kantajan mukaan kansallinen säännös, jonka mukaan mainitut yksinomaiset hyödyntämisoikeudet elokuvateokseen kuuluvat elokuvan tuottajalle, veisi täysin tarkoituksen unionin oikeuden säännöksiltä. Espanjan hallitus viittaa siihen, että jäsenvaltiot voivat kyllä myöntää myös elokuvan tuottajalle tekijänoikeuden elokuvateokseen. Myös hänelle voi kuulua tekijänoikeus elokuvateokseen alkuperäisesti mutta ei koskaan yksinomaisesti.

58. *Pääasian kantajan ja Espanjan hallituksen* mukaan kansallinen säännös, jonka mukaan laissa oletetaan pääohjaajan luovuttaneen elokuvan tuottajalle vastaavat käyttöoikeudet sopimusteitse, on kylläkin sopusoinnussa unionin oikeuden säännösten kanssa.

59. Suojan voimassaoloa koskevaan direktiiviin tai satelliitti- ja kaapelidirektiiviin ei tosin sisälly sääntöjä lakiin perustuvien olettamien sallittavuudesta. On kuitenkin otettava huomioon, että tällaisilla olettamisäännöillä helpotetaan huomattavasti elokuva-alan henkistä omaisuutta koskevien omistusoikeuksien liikkumista. Muuten elokuvan tuottajien osalta olisi elokuvan tuottamisen jälkeen vaarana, ettei heillä ole vaadittavia oikeuksia elokuvateoksen hyödyntämiseen, mikä olisi este sijoituksille elokuvan tuottamiseen.

60. Tällainen olettamisääntö on kuitenkin kantajan ja Espanjan hallituksen mukaan sallittu ainoastaan, kun direktiivin 92/100 2 artiklan 5 ja 6 kohdassa säädetyt edellytykset täyttyvät. Direktiivin 92/100 2 artiklan 5 ja 6 kohdan analogisen soveltamisen puolesta puhuu pääasian kantajan mukaan se, että näiden säännösten olisi sovelluttava kyseisen direktiivin johdanto-osan 19. perustelukappaleen nojalla ei ainoastaan esittäjän vuokraus- ja lainausoikeuksiin vaan myös hänelle tämän direktiivin nojalla kuuluviin lähioikeuksiin. Tämän olisi sovelluttava etenkin pääohjaajan tekijänoikeuksiin. On lisäksi huomioitava, että yhteisöjen tuomioistuin perusti asiassa Infopaq International antamassaan tuomiossa⁸ argumentaationsa niin ikään analogiaan, joten tällainen lähestymistapa on sallittua johdetun oikeuden alalla.

8 — Asia C-5/08, Infopaq International, tuomio 16.7.2009 (Kok., s. I-6569).

61. Elokuvan ohjaajan ja tuottajan välillä on siksi ensinnäkin oltava sopimussuhde. Olettamasääntö on toiseksi muotoiltava siten, ettei se ole ehdoton. Kolmanneksi sääntöön on sisällyttävä luovuttamaton oikeus direktiivin 92/100 4 artiklassa tarkoitettuun korvaukseen.

62. Pääasian kantaja täydensi suullisessa käsittelyssä perusteluja, joiden mukaan ainoastaan vuokraus- ja lainausdirektiiviin sisältyy olettamasääntöjä. Hänen mukaansa oli välttämätöntä, että vuokraus- ja lainausdirektiivissä säädetään näistä säännöistä, sillä Bernin yleissopimuksen 14 bis artikla ei ole sovellettavissa vuokraus- ja lainausoikeuksiin.

63. *Pääasian vastaaja, Itävallan hallitus ja komissio* katsovat sen sijaan, että Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen kaltainen sääntely on sopusoinnussa unionin oikeuden säännösten kanssa.

64. *Pääasian vastaajan* mukaan kansallisen tuomioistuimen mainitsemat unionin oikeuden säännökset, jotka koskevat pääohjaajan tekijänoikeutta, rajoittuvat soveltamisalallaan kussakin direktiivissä säänneltyyn alueeseen. Niitä ei voida ymmärtää ilmauksena yleisestä periaatteesta, jonka mukaan oikeudet kuuluvat luovalle taholle.

65. Vastaaja väittää toissijaisesti, että kansalliset säännöt, joiden mukaan oletuksena on hyödyntämisoikeuksien luovuttaminen pääohjaajalta elokuvan tuottajalle, ovat sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa.

66. Tällaisten sääntöjen osalta ei myöskään ole olemassa unionin oikeuteen perustuvia säännöksiä, jotka olisivat verrattavissa vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohdan säännöksiin, sillä suojan voimassaoloaika koskevaan direktiiviin ei sisälly tällaisia säännöksiä.

67. *Itävallan hallituksen* mukaan kansallisen tuomioistuimen mainitsemista unionin oikeuden säännöksistä ei seuraa, että kyseisen tuomioistuimen mainitsemien hyödyntämisoikeuksien on alkuperäisesti kuuluttava elokuvan tekijälle. Kyseisissä säännöksissä ei nimittäin säädetä tyhjentävästi kysymyksistä, jotka koskevat tekijyyttä ja alkuperäisen oikeuden saamista.

68. Tämä käsitys on ensinnäkin sopusoinnussa elokuvateosten ja audiovisuaalisten teosten tekijyydestä 6.12.2002 annetun komission kertomuksen kanssa. Sen perusteella jäsenvaltiot voivat tukeutua Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 ja 3 kappaleeseen. Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen a kohdan mukaan sopimusosapuolilla on kuitenkin oikeus määrittää elokuvateosten tekijänoikeuden haltija.

69. Toiseksi se seikka, että unionin lainsäätävä ei suojan voimassaoloaika koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa rajoittanut tekijän määritelmän soveltamisalaa ”direktiivin tarkoitusta varten”, ei välttämättä selity sillä, että näin ollen toteutettiin suojan voimassaoloaika koskevaa aluetta laajempi yhdenmukaistaminen. Tekijän määritelmän soveltamisalan rajoittaminen suojan voimassaoloaika koskevaan direktiiviin on nimittäin pääteltävissä siitä, että suojan voimassaolon laskeminen edellyttää elokuvateoksen tekijän määrittämistä.

70. Itävallan hallitus katsoo kolmanneksi, että suojan voimassaoloaika koskevan direktiivin 1 artiklan 4 kohdassa viitataan tilanteisiin, joissa jäsenvaltio antaa erityissäännöksiä yhteisteosten tekijänoikeuksista tai oikeushenkilön nimeämisestä oikeudenhaltijaksi. Tällä tavalla tunnustetaan jäsenvaltioille mahdollisuus säätää tällaisissa tilanteissa erityissäännöksiä tekijyyden määrittämiseksi. Olisi ristiriitaista olla sallimatta tätä elokuvateoksille, vaikka niiden osalta on olemassa suuri käytännön tarve keskittää oikeudet elokuvan tuottajalle.

71. Itävallan hallitus katsoo toissijaisesti, että kansalliset säännökset, joihin sisältyy olettamasaäntöjä hyödyntämisoikeuksien luovutuksesta elokuvan tuottajalle, ovat sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mainitsemissa unionin oikeuden säännöksissä ei säädetä tyhjentävästi tällaisista olettamista. Suojan voimassaoloa koskevan direktiivin johdanto-osan viidennessä perustelukappaleessa viitataan Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 ja 3 kappaleeseen, jotka ovat perusta oletettua oikeuksien luovuttamista koskeville poikkeussäännöksille. Tätä ei muutettu tietoyhteiskuntadirektiivillä.

72. Itävallan hallitus katsoo lisäksi, että ainoastaan vuokraus- ja lainausdirektiiviin sisältyy lisäsäännöksiä olettamasaäntöjen määrittämisestä, kuten esimerkiksi siitä, että on säädettävä korvausoikeudesta. Muilla alueilla ei siis ole olemassa vastaavia unionin oikeuden säännöksiä.

73. Itävallan hallitus lausui suullisessa käsittelyssä lisäksi, että Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentti ei ole esteenä elokuvan tuottajan ja tekijän väliselle poikkeavalle sopimukselle. Elokuvan tuottaja ja tekijä voivat näin ollen sopia keskenään, että yksinoikeudet kuuluvat elokuvan tekijälle.

74. *Komissio* toteaa ensiksi, että vuokraus- ja lainausdirektiivi ei ole asiassa merkityksellinen. Kyseisen direktiivin 2 artiklan 2 kohtaan sisältyvällä sääntelyllä elokuvateoksen tekijän määrittämisestä ei ole merkitystä, koska tämä sääntely hyväksyttiin ainoastaan kyseistä direktiiviä varten. Siltä osin kuin direktiivi 2006/115 on tämän kysymyksen osalta vähemmän selvä kuin direktiivi 92/100, on otettava huomioon, että direktiivi 92/100 on kodifioitu direktiivillä 2006/115 ja tämän tarkoituksena ei ollut johtaa sisällöllisiin muutoksiin.

75. Satelliitti- ja kaapelidirektiiviin ei toiseksi sisälly mitään, mikä viittaisi siihen, että elokuvateoksen pääohjaajalle annetaan yhdenmukaistettu alkuperäinen tekijänoikeus. Kyseiseen direktiiviin sisältyy ainoastaan viittaussäännöksiä aineellisoikeudellisiin sääntelyihin, jotka on otettava huomioon saatettaessa teos yleisölle saataviin satelliitilla tai välitettäessä teos kaapelitse.

76. Kyseisen direktiivin 2 artiklassa säädetään tosin, että tekijällä ja näin ollen direktiivin 1 artiklan 5 kohdan nojalla myös pääohjaajalla on yksinoikeus antaa lupa elokuvateoksen satelliittivälitykseen yleisölle. Direktiiviin ei kuitenkaan sisälly nimenomaista ohjetta siitä, voidaanko tämä yksinoikeus myöntää tekijänoikeuden tai muun yksinoikeuden kautta.

77. *Komissio* toteaa lisäksi, että satelliitti- ja kaapelidirektiivin 8 artiklan 1 kohdassa asetetaan jäsenvaltioille ainoastaan velvollisuus varmistaa, että rajatylittävissä kaapeleitse tapahtuvassa edelleenlähetyksessä otetaan huomioon ”voimassa olevat tekijänoikeudet ja lähioikeudet”. Tämä ilmenee myös direktiivin johdanto-osan 27 perustelukappaleesta, jossa viitataan voimassa oleviin tekijänoikeutta ja tekijänoikeuden lähioikeuksia koskeviin normeihin. Myös direktiivin 4 artiklassa viitataan sovellettavien aineellisten suojattujen oikeuksien määritelmän osalta vuokraus- ja lainausdirektiivin merkityksellisiin säännöksiin.

78. *Komissio* toteaa tässä yhteydessä lisäksi, että asiaankuuluvasta tekijän aineellisesta tekijänoikeudesta ei vielä säädetty satelliitti- ja kaapelidirektiivin antamishetkellä unionin oikeudessa, vaan siitä määrätään Bernin yleissopimuksen 11 bis–14 bis artiklassa. Nykyisin tietoyhteiskuntadirektiivin 3 artiklan 1 kohtaan sisältyy kattava oikeus välittää yleisölle teoksia, johon kuuluu myös satelliitti- ja kaapelidirektiivin 1 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettu satelliittivälitys yleisölle. Siksi kysymys siitä, onko pääohjaajalla vastaava oikeus, seuraa ainoastaan tietoyhteiskuntadirektiivistä eikä satelliitti- ja kaapelidirektiivistä.

79. *Komissio* toteaa kolmanneksi, että suojan voimassaoloaika koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohtaan sisältyvää sääntelyä elokuvateosten tekijän määrittelemisestä ei voida tulkita sillä tavalla, että siinä yhdenmukaistetaan koko tekijänoikeutta koskeva unionin säännöstö (*acquis*) elokuvateoksen tekijän osalta. Tämä säännös liittyy ainoastaan kysymykseen suojan voimassaoloajasta. Koska mahdollisia elokuvateosten tekijöitä on useita, suojan voimassaoloaika koskevien ja tekijän kuolemaan kytkeytyvien säännösten osalta on määritettävä, keitä mahdolliset tekijät ovat.

80. Komissio toteaa neljänneksi, että tietoyhteiskuntadirektiivi koskee kyllä riidanalaisia oikeuksia. Kyseisen direktiivin 2 ja 3 artikla ja 5 artiklan 2 kohdan b alakohta eivät kuitenkaan ole merkityksellisiä, sillä niissä ei säädetä, ketkä ovat tekijöitä tai tietyn oikeuden haltijoita. Komission mukaan ei ole olemassa perustetta liitännälle määritelmiin vuokraus- ja lainausdirektiivin 2 artiklan 2 kohdassa, suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa ja satelliitti- ja kaapelidirektiivin 1 artiklan 5 kohdassa. Tietoyhteiskuntadirektiivin 1 artiklan 2 kohdassa, jonka mukaan kyseinen direktiivi ei aiheuta muutoksia niihin direktiiveihin, säädetään tyhjentävästi suhteesta kyseisiin direktiiveihin.

81. Komissio viittaa lopuksi siihen, että nämä huomautukset ovat sopusoinnussa komission niiden lausuntojen kanssa, jotka se esitti 6.12.2002 antamassaan kertomuksessa elokuvateosten tai audiovisuaalisten teosten tekijyydestä; kertomuksessaan se tuli siihen tulokseen, että unionin oikeuden säännöksillä ei ole yhdenmukaistettu täysimääräisesti elokuvateosten ja audiovisuaalisten teosten tekijyyden määritelmää.

B Oikeudellinen arviointi

82. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee unionin tuomioistuimelta ensinnäkin, säädetäänkö sen mainitsemissa unionin oikeuden säännöksissä tiettyjen yksinomaisten hyödyntämisoikeuksien antamisesta alkuperäisesti elokuvateoksen pääohjaajalle. Jos tähän kysymykseen on vastattava myöntävästi, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa selvittää lisäksi, onko ja millä edellytyksillä näiden säännösten kanssa sopusoinnussa, että kansallisessa säännöksessä olettamana on näiden hyödyntämisoikeuksien luovuttaminen elokuvan tuottajalle.

83. Käsittelen ennakkoratkaisukysymyksiä seuraavalla tavalla: Tarkastelen ensiksi sitä, onko elokuvan pääohjaajaa pidettävä nyt käsiteltävässä asiassa merkityksellisten unionin oikeuden säännösten soveltamista varten elokuvateoksen tekijänä (1). Koska tähän kysymykseen on vastattava myöntävästi, tarkastelen tämän jälkeen sitä, edellytetäänkö unionin oikeudessa pakottavasti, että kyseiset yksinoikeudet annetaan alkuperäisesti pääohjaajalle elokuvan tekijänä (2). Käsitykseni mukaan näin ei kuitenkaan ole; jäsenvaltion, joka ei säädi kyseisten yksinoikeuksien antamisesta alkuperäisesti pääohjaajalle elokuvan tekijänä, on kuitenkin otettava huomioon tiettyjä edellytyksiä (3). Käsittelen lopuksi sitä, millä edellytyksillä Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen kaltainen kansallinen sääntely on sopusoinnussa unionin oikeuden säännösten kanssa (4).

1. Elokuvateoksen pääohjaajan tekijyys

84. Ensiksi on kysyttävä, onko elokuvan pääohjaajaa pidettävä elokuvateoksen tekijänä nyt käsiteltävässä asiassa merkityksellisten yksinoikeuksien kannalta. Tältä osin on tehtävä ero satelliitti- ja kaapelidirektiivissä ja tietoyhteiskuntadirektiivissä säänneltyjen yksinoikeuksien välillä.>

a) Satelliitti- ja kaapelidirektiivi

85. Kansallinen tuomioistuin on viitannut muun muassa oikeuteen välittää elokuvateos satelliitilla yleisölle. Elokuvateoksen tekijällä tai tekijöillä on tämä oikeus satelliitti- ja kaapelidirektiivin 2 artiklan nojalla. Se, ketä on pidettävä kyseisessä säännöksessä tarkoitettuna tekijänä, ilmenee kyseisen direktiivin 1 artiklan 5 kohdasta. Viimeksi mainitun säännöksen mukaan kyseisessä direktiivissä elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen pääohjaajaa pidetään sen tekijänä tai yhtenä sen tekijöistä, ja jäsenvaltiot voivat säätää, että muita henkilöitä on pidettävä tekijäkumppaneina.

b) Suojan voimassaoloaikaa koskeva direktiivi ja tietoyhteiskuntadirektiivi

86. Siltä osin kuin kansallinen tuomioistuin viittaa oikeuteen valmistaa kappaleita ja oikeuteen välittää yleisölle teoksia, mukaan luettuna oikeus saattaa teoksia yleisön saataviin, voidaan todeta näistä oikeuksista säädetävän tietoyhteiskuntadirektiivin 2 ja 3 artiklassa. Kyseisten artiklojen mukaan nämä oikeudet kuuluvat tekijälle. Tekijän käsitettä ei kuitenkaan määritellä itse tietoyhteiskuntadirektiivissä.

87. Tässä yhteydessä on kysyttävä, voidaanko tietoyhteiskuntadirektiivin 2 ja 3 artiklan yhteydessä tukeutua suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohtaan sisältyvään elokuvan tekijän määritelmään. Kyseisen säännöksen mukaan ainakin elokuvateoksen pääohjaajaa on pidettävä kyseisen teoksen tekijänä, ja jäsenvaltiot voivat nimetä myös muita tekijöiksi.

88. Tukeutuminen tähän määritelmään on mahdollista, jos tietoyhteiskuntadirektiivissä ensinnäkin sallitaan tukeutuminen muihin tekijänoikeuksia koskeviin direktiiveihin ja jos toiseksi suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohtaan sisältyy tekijän määritelmä, joka ulottuu tämän direktiivin soveltamistarkoitusta laajemmalle ja jota näin ollen voidaan soveltaa myös tietoyhteiskuntadirektiiviin.

89. Käsitykseni mukaan molemmat edellytykset täyttyvät.

90. Tietoyhteiskuntadirektiivissä sallitaan ensinnäkin tukeutuminen muihin tekijänoikeuksia koskeviin direktiiveihin.

91. Tämä voidaan päätellä sen johdanto-osan 20 perustelukappaleesta. Sen mukaan kyseinen direktiivi perustuu periaatteisiin ja sääntöihin, jotka sisältyvät jo annettuihin voimassa oleviin direktiiveihin. Tässä yhteydessä mainitaan erityisesti suojan voimassaoloaikaa koskeva direktiivi. Liityntä suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin säännöksiin todetaan näin ollen nimenomaisesti.

92. Toisin kuin Itävallan hallitus ja komissio katsovat, tietoyhteiskuntadirektiivin 1 artiklan 2 kohdasta ei voida päätellä mitään päinvastaista. Kun siinä säädetään, että tietoyhteiskuntadirektiivillä ei lähtökohtaisesti vaikuteta erityisesti suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin säännöksiin eikä puututa niihin millään tavalla, tämä ei tarkoita, että näihin direktiiveihin sisältyviin periaatteisiin ja säännöksiin ei voida tukeutua. Tämä tarkoittaa ainoastaan sitä, että tietoyhteiskuntadirektiivin säännöksiä ei voida tulkita suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin säännösten vastaisesti.

93. Toiseksi suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohtaan sisältyy määritelmä, jota sovelletaan myös tietoyhteiskuntadirektiivin 2 ja 3 artiklaan.

94. Tämän puolesta puhuu ensinnäkin kyseisen säännöksen sanamuoto. Toisin kuin muuten verrattavissa olevat määritelmät vuokra- ja lainausdirektiivin 2 artiklan 2 kohdassa⁹ ja satelliitti- ja kaapelidirektiivin 1 artiklan 5 kohdassa, suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohtaan ei sisälly rajoitusta siihen sisältyvän elokuvan tekijän määritelmän soveltamisesta direktiivin tarkoitusta varten.

9 — Vuokraus- ja lainausdirektiivin 2 artiklan 2 kohtaan ei kylläkään sisälly sen tämänhetkessä toisinnossa nimenomaista rajoitusta määritelmän soveltamisesta kyseisen direktiivin tarkoitusta varten. Komissio viittaa kuitenkin oikein siihen, että tämänhetkinen versio, eli direktiivi 2006/115, on ainoastaan virallinen kodifointi direktiivistä 92/100. Viimeksi mainitun direktiivin muuten täysin samanaaniseen 2 artiklan 2 kohtaan sisältyi tällainen rajoitus, jonka mukaan määritelmää sovelletaan direktiivin tarkoitusta varten. Koska virallisella kodifoinnilla ei muuteta millään tavoin syrjäytettävän oikeussäädöksen asiasisältöä (ks. nopeutetusta menetelmästä säädöstekstien viralliseksi kodifioimiseksi 20.12.1994 tehty toimielinten välinen sopimus; EYVL 1996, C 102, s. 2, 1 kohta), kyseisen rajoituksen on luettava sisältyvän myös direktiivin 2006/115 2 artiklan 2 kohtaan.

95. Säännöksen systemaattinen yhteys puhuu myös tämän tulkinnan puolesta. Toisin kuin Itävallan hallitus ja komissio katsovat, suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohtaan sisältyvää elokuvan tekijän määritelmää ei nimittäin voida rajoittaa suojan voimassaoloaikaa koskevaan direktiiviin. Tällöin kyseisen säännöksen käytännön merkitystä rajoitettaisiin voimakkaasti. Toisin kuin komissio ja Itävallan hallitus väittävät, kyseisen direktiivin 2 artiklan 1 kohtaan sisältyvällä elokuvan tekijän määritelmällä ei nimittäin ole mitään merkitystä direktiivin 2 artiklan 2 kohdassa säädetyn suojan voimassaoloajan kestolle ja alkamiselle.¹⁰ Suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 2 kohdan mukaan suojan voimassaoloaika alkaa viimeisenä elossa olleen henkilön, joka kuuluu artiklassa tyhjentävästi määriteltyyn henkilöryhmään, kuolemasta. Näihin henkilöihin kuuluvat pääohjaaja, käsikirjoittaja, vuoropuhelun kirjoittaja ja nimenomaisesti kyseistä teosta varten luodun musiikin säveltäjä, ilman että merkitystä olisi sillä, ovatko nämä henkilöt elokuvateoksen tekijöitä.

96. Suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin valmisteluasiakirjat eivät myöskään puhu tätä vastaan. Kun komission ensimmäinen 23.3.1992 antama luonnos suojan voimassaoloaikaa koskevaksi direktiiviksi ei vielä sisältänyt sääntelyä elokuvan tekijyydestä,¹¹ Euroopan parlamentti vaati yhdenmukaistamista myös tältä osin.¹² Euroopan parlamentin muutosehdotuksiin sisältyi järjestelmä, jossa tekijäkumppaneita olisivat kaikki elokuvateoksen luomiseen osallistuvat tahot, jotka luettelaisiin yksitellen direktiivin tekstissä.¹³ Tällainen kaikkien kyseeseen tulevien elokuvan luomiseen osallistuvien tahojen luetteleminen ei kuitenkaan osoittautunut lainsäädäntömenettelyn myöhemmissä vaiheissa mahdolliseksi toteuttaa.¹⁴ Komission 30.1.1993 antamassa muutetussa direktiiviehdotuksessa rajoitettiin näin ollen suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa sittemmin – ainoastaan vähäisin kielellisin muutoksin – omaksuttuun muotoiluun, jonka mukaan pääohjaajaa pidetään elokuvateoksen tekijänä ja jäsenvaltioilla on muilta osin harkintavaltaa.¹⁵ Näin ollen on tosin tärkeää, että suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa ei säädetty tyhjentävästi, ketä pidetään elokuvateoksen tekijänä. Kyseisestä direktiivistä voidaan kuitenkin hyvin johtaa pakottava säännös, jonka mukaan ainakin pääohjaajaa on pidettävä elokuvateoksen tekijänä. Tätä tulkintaa vahvistaa komission 6.12.2002 antama kertomus neuvostolle, Euroopan parlamentille ja talous- ja sosiaalikomitealle elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen tekijyydestä yhteisössä. Komissio katsoi kyseisessä kertomuksessa nimenomaisesti, että suojan voimassaoloaikaa koskevassa direktiivissä määritetään pääohjaaja yleisesti elokuvateoksen tekijäksi ja että sillä yhdenmukaistetaan siksi osittain tekijyyden käsite.¹⁶

97. Tässä yhteydessä on viitattava ainoastaan lisäyksenä siihen, että suojan voimassaoloaikaa koskevaan direktiivin sisältyy myös muita säännöksiä, joita sovelletaan suojan voimassaoloajan määrittämistä laajemmin. Kun on esimerkiksi kyse siitä, milloin valokuvia pidetään tietoyhteiskuntadirektiivissä tarkoitettuina suojeltuina teoksina, voidaan tukeutua suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 6 artiklaan.¹⁷

98. Suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohdasta seuraa siksi, että pääohjaajaa on pidettävä tietoyhteiskuntadirektiivin 2 ja 3 artiklassa tarkoitettuna elokuvan tekijänä.

10 — Ks. Juranek, J., *Die Richtlinie der Europäischen Union zur Harmonisierung der Schutzfristen im Urheber- und Leistungsschutzrecht*, Manz, 1994, s. 34 ja 35, jossa viitataan siihen, että kysymykset tekijyydestä ja seikoista, joihin suojan voimassaolo liittyy, on erotettu suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 ja 2 kohdassa.

11 — KOM(92) 33 lopullinen – SYN 395, EYVL C 92, s. 6; ks. tästä von Lewinski, S., ”Der EG-Richtlinienvorschlag zur Harmonisierung der Schutzdauer im Urheber- und Leistungsschutz-recht”, *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht Internationaler Teil*, 1992, s. 724 ja 730.

12 — Ks. taustasta yksityiskohtaisemmin: Dworkin, G., ”Authorship of Films and the European Commission Proposals for Harmonising the Term of Copyright”, 5 *European Intellectual Property Review*, 1993, s. 151 ja 154; Juranek, J., *Harmonisierung der urheberrechtlichen Schutzfristen in der EU*, Manz, 1994, s. 33.

13 — Ks. lainsäädäntöpäätöslauselma A-3-0348/92, EYVL C 337, s. 209.

14 — Ks. taustasta edellä alaviitteessä 12 mainitut teokset Dworkin, G., s. 154 ja Juranek, J., s. 33 ja 34.

15 — KOM(92) 602 lopullinen – SYN 395, EYVL C 27, s. 7, erityisesti muutosehdotuksen 1a artiklan 2 kohta.

16 — KOM(2002) 691 lopullinen, s. 8 ja 9.

17 — Ks. asiassa C-145/10, Painer, jossa ei ole vielä annettu unionin tuomioistuimen tuomiota, antamani ratkaisuehdotuksen 119–123 kohta.

c) Välipäätelmä

99. Välipäätelmänä on todettava, että pääohjaajaa on pidettävä satelliitti- ja kaapelidirektiivin 2 artiklassa ja tietoyhteiskuntadirektiivin 2 ja 3 artiklassa säädettyjä yksinoikeuksia varten vähintäänkin yhtenä elokuvan tekijöistä.

2. Onko yksinomaiset hyödyntämisoikeudet annettava alkuperäisesti pääohjaajalle elokuvan tekijänä?

100. Käsittelen seuraavaksi kysymystä siitä, seuraako merkityksellisistä unionin oikeuden säännöksistä jäsenvaltioita koskeva pakottava velvollisuus antaa kyseiset yksinomaiset hyödyntämisoikeudet alkuperäisesti pääohjaajalle elokuvateoksen tekijänä.

101. Tässä yhteydessä on viitattava ensiksi siihen, että kansallisen tuomioistuimen mainitsemissa säännöksissä kyseiset hyödyntämisoikeudet annetaan lähtökohtaisesti elokuvateoksen tekijälle (a). On kuitenkin otettava huomioon myös suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin johdanto-osan viides perustelukappale, jonka mukaan direktiivin säännökset eivät saisi rajoittaa Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b, c ja d kohdan ja 3 kappaleen soveltamista. Jäsenvaltioille on näin ollen annettu toimivalta antaa säännöksiä, joiden mukaan pääohjaaja ei voi tiettyjen olosuhteiden vallitessa estää tiettyjä elokuvan hyödyntämistapoja (b). Näkemykseni mukaan tämä antaa jäsenvaltioille toimivallan antaa kansallisia säännöksiä, joiden mukaan yksinomaiset hyödyntämisoikeudet kuuluvat alkuperäisesti elokuvan tekijälle (c), kunhan ne tällöin ottavat huomioon Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b, c ja d kohdasta ja 3 kappaleesta ja unionin oikeudesta seuraavat pakottavat edellytykset (d).

a) Yksinomaisten hyödyntämisoikeuksien myöntäminen lähtökohtaisesti elokuvan tekijälle

102. Ensinnäkin on viitattava siihen, että pääohjaajalle annetaan elokuvan tekijänä satelliitti- ja kaapelidirektiivin 2 artiklassa ja suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa lähtökohtaisesti seuraavat yksinomaiset hyödyntämisoikeudet:

- satelliitti- ja kaapelidirektiivin 2 artiklan nojalla oikeus antaa lupa elokuvateoksen satelliittivälitykseen yleisölle
- tietoyhteiskuntadirektiivin 2 artiklan nojalla oikeus sallia tai kieltää suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa kokonaan tai osittain tapahtuva kappaleen valmistaminen
- tietoyhteiskuntadirektiivin 3 artiklan 1 kohdan nojalla oikeus sallia tai kieltää teostensa langallinen tai langaton välittäminen yleisölle, mukaan lukien teosten saattaminen yleisön saataviin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teokset saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

b) Toimivalta rajoittaa elokuvan tekijän yksinomaisia hyödyntämisoikeuksia

103. Suojan voimassaoloa koskevan direktiivin johdanto-osan viidennessä perustelukappaleessa todetaan kuitenkin selvästi, että kyseisen direktiivin säännöksiä, eli myös sen 2 artiklan 1 kohdan säännöstä elokuvateoksen tekijän määrittämisestä, on tulkittava siten, ettei niissä rajoiteta sitä, kuinka jäsenvaltiot soveltavat Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b, c ja d kohtaa ja 3 kappaletta.

104. Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b kohtaan sisältyy erityismääräyksiä sellaista tilannetta varten, jossa elokuvateoksen tekijöihin luetaan myös ne tekijät, jotka ovat antaneet panoksensa elokuvateoksen tekemiseen. Kun nämä henkilöt ovat sitoutuneet tähän suoritukseen sopimuksella, he eivät kuitenkaan lähtökohtaisesti¹⁸ voi tekijyydestään huolimatta kieltää elokuvateoksen hyödyntämistä, erityisesti teoksen toisintamista ja välittämistä yleisölle. Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 3 kappaleessa määrätään kuitenkin, ettei tätä määräystä lähtökohtaisesti sovelleta elokuvateoksen pääohjaajaan. Bernin yleissopimuksen sopimusvaltioilla on kuitenkin vapaus soveltaa kyseistä sääntöä myös heihin.

105. Tämän Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohdan ja 3 kappaleen määräyksen tarkoituksena on mahdollistaa elokuvan tuottajalle elokuvan hyödyntäminen myös silloin, kun hän ei ole tehnyt nimenomaista sopimusta elokuvateoksen tekemiseen osallistuneiden henkilöiden kanssa heille kuuluvien oikeuksien luovuttamisesta tai hyödyntämisestä.¹⁹ Tällä tavalla otetaan huomioon, että elokuvilla on kaksoismerkitys. Yhtäältä elokuvat ovat henkisen luomisprosessin tuotos ja edellyttävät henkisiä panoksia. Toisaalta ne ovat kalliita teollisuuden tuotteita. Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohdan ja 3 kappaleen määräysten tarkoituksena on estää, että kyseeseen tulevien tekijöiden ja tekijänoikeuksien suurilukuisuus vaikuttaa negatiivisesti mahdollisuuksiin hyödyntää elokuvaa.

106. Jos elokuvan hyödyntäminen nimittäin edellyttäisi jokaisen yksittäisen tekijän hyväksyntää, tämä vaarantaisi elokuvamarkkinoiden oikeusvarmuuden, ja se ei koituisi ainoastaan elokuvan tuottajan vahingoksi vaan lopulta myös muiden elokuvaan osallisten henkilöiden vahingoksi. Tämän lisäksi on otettava huomioon, että myös elokuvien tuotannon rahoittaminen saattaisi vaikeutua, jos ei voitaisi turvata riittäviä takuita.

107. Tämä suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin johdanto-osan viidennen perustelukappaleeseen sisältyvä ajatus on otettava huomioon tietoyhteiskuntadirektiivin 2 artiklaan sisältyvän kappaleen valmistamista koskevan oikeuden ja tietoyhteiskuntadirektiivin 3 artiklaan sisältyvän yleisölle välittämistä koskevan oikeuden yhteydessä. Niissä viitataan nimittäin suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohdan määritelmään elokuvan tekijästä.

108. Niitä on sovellettava myös satelliitti- ja kaapelidirektiivin 4 artiklassa säädettyyn oikeuteen välittää teoksia satelliitilla yleisölle. Kyseiseen direktiiviin ei tosin sisälly perustelukappaletta, joka vastaisi täysin suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin johdanto-osan viidettä perustelukappaletta.

109. Edellä mainitun ajatuksen huomioon ottamisen puolesta puhuu kuitenkin ensinnäkin satelliitti- ja kaapelidirektiivin johdanto-osan 35 perustelukappale, jonka mukaan jäsenvaltioille annetaan toimivalta täydentää tämän direktiivin tavoitteiden toteuttamiseksi tarvittavia yleisiä säännöksiä kansallisen oikeutensa laeilla, asetuksilla ja hallinnollisilla määräyksillä, jos nämä eivät ole tämän direktiivin tavoitteiden vastaisia ja ovat sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa. Edellä mainittujen perustelujen nojalla tämän toimivallan olisi katettava erityisesti myös niiden kansallisten säännösten antaminen, joita tarkoitetaan Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohdassa ja 3 kappaleessa. Niiden tavoite, eli sen varmistaminen, että elokuvan tuottaja voi hyödyntää elokuvaa myös silloin, kun hän ei ole tehnyt sopimusta elokuvateoksen tekemiseen osallistuneiden henkilöiden kanssa näiden elokuvateokseen osallistumisen perusteella syntyneistä tekijänoikeuksista, on nimittäin yhdenmukainen

18 — Näin on 14 bis artiklan 2 kappaleen b ja d kohdan mukaan, ellei siitä ole toisin tai muuten erityisesti sovittu sopimuksessa, jossa he ovat sitoutuneet antamaan panoksensa elokuvan tekemiseen. Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 126 kohta.

19 — Katzenberger, P., ”Urheberrechtsverträge im Internationalen Privatrecht und Konventionsrecht”, teoksessa Beier ym. (toim.), *Urhebervertragsrecht – Festgabe für Gerhard Schricker zum 65. Geburtstag*, Beck, 1995, s. 225 ja 237; Nordemann, W./Vinck, K./Hertin, P. W./ Meyer, G., *International Copyright and Neighboring Rights Law: commentary with special emphasis on the European Community*, VCH 1990, Bernin yleissopimuksen 14/14 bis artiklat, nro 10.

satelliitti- ja kaapelidirektiivin tavoitteiden kanssa. Se, että tämä ajatus ei ole lähtökohtaisesti vieras satelliitti- ja kaapelidirektiiville, ilmenee sen 4 artiklasta ja johdanto-osan 25 ja 26 perustelukappaleesta, joissa viitataan verrattavissa oleviin vuokraus- ja lainausdirektiivin säännöksiin, joissa tosin viitataan ainoastaan esittäjien ja äänitteiden valmistajien lähioikeuksiin.

110. Toiseksi on viitattava siihen, että unionin lainsäätäjä säätii suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa pääohjaajan tekijyyttä koskevasta säännöstä, jonka soveltamisala kattaa koko tekijänoikeusalan unionin alueella ja joka on annettu ajallisesti satelliitti- ja kaapelidirektiivin säännösten antamisen jälkeen. Tästä voidaan mielestäni päätellä niin ikään, että viidenteen perustelukappaleeseen sisältyvä viittaus Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohtaan ja 3 kappaleeseen koskee kaikkia tilanteita, joissa on kyse pääohjaajan yksinoikeuksista elokuvan tekijänä.

c) Sen sallittavuus, että yksinomaiset hyödyntämisoikeudet myönnetään alkuperäisesti elokuvan tekijälle

111. Pääasian kantajan mukaan ainoastaan sellainen kansallinen sääntely on sopusoinnussa unionin oikeuden säännösten kanssa, jonka mukaan kyseessä olevat yksinomaiset hyödyntämisoikeudet annetaan alkuperäisesti elokuvan tekijälle. Siksi kantajan mukaan ainoastaan sellainen kansallinen sääntely voi olla sopusoinnussa unionin oikeuden säännösten kanssa, jonka mukaan olettamana on näiden oikeuksien luovuttaminen tai näiden oikeuksien käyttöoikeuden antaminen elokuvan tuottajalle.

112. Tämä väite ei voi menestyä.

113. Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohdan ja 3 kappaleen sanamuoto on ensinnäkin tarpeeksi avoin, jotta sen voidaan katsoa käsittävän myös kansallisen sääntelyn, jonka mukaan yksinomaisia hyödyntämisoikeuksia ei anneta alkuperäisesti pääohjaajalle vaan ainoastaan elokuvan tuottajalle. Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 3 kappaleessa, luettuna yhdessä yleissopimuksen 2 kappaleen b kohdan kanssa, määrätään nimittäin, että Bernin yleissopimuksen sopimusvaltio voi antaa säännöksiä, joiden mukaan pääohjaaja ei voi kieltää kappaleen valmistamista ja välittämistä yleisölle. Tämä sanamuoto ei mielestäni kata ainoastaan sääntelyä, jonka mukaan nämä oikeudet kuuluvat alkuperäisesti elokuvan tekijälle, jolloin olettamana on oikeuksien luovuttaminen elokuvan tuottajalle, vaan myös sääntelyn, jonka mukaan nämä oikeudet kuuluvat alkuperäisesti elokuvan tuottajalle.

114. Tällainen lähestymistapa voi toiseksi, riippuen kansallisesta oikeusjärjestyksestä, mahdollistaa Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b ja d kohdassa ja 3 kappaleessa tavoitellun päämäärän saavuttamisen. Jos yksinomaiset hyödyntämisoikeudet annetaan alkuperäisesti elokuvan tekijälle, riskinä on kansallisesta oikeusjärjestyksestä riippuen, että ne luovutetaan etukäteen. Tällaisessa tapauksessa olettamana oikeuksien luovuttamisesta elokuvan tuottajalle ei ole riittävä poistamaan riskiä hyödyntämiselle aiheutuvista esteistä.

d) Välipäätelmä

115. On todettava välipäätelmänä, että yksinomaiset hyödyntämisoikeudet, jotka koskevat kappaleen valmistamista, välittämistä yleisölle erityisesti siten, että teos saatetaan yleisön saataviin, ja satelliitin kautta tapahtuvaa lähettämistä, annetaan lähtökohtaisesti pääohjaajalle elokuvan tekijänä sekä mahdollisesti myös muille elokuvan tekijöille. Riippumatta tästä oikeuksien lähtökohtaisesta antamisesta jäsenvaltioilla on toimivalta antaa kansallisia säännöksiä, joiden mukaan nämä yksinomaiset hyödyntämisoikeudet annetaan alkuperäisesti elokuvan tuottajalle. Tällaiset säännökset ovat kuitenkin sallittuja ainoastaan, kun jäsenvaltio ottaa huomioon unionin oikeudessa asetetut edellytykset, jotka ovat sovellettavissa tällaisiin kansallisiin säännöksiin. Käsittelen seuraavaksi näitä edellytyksiä.

3. Edellytykset yksinomaisten hyödyntämisoikeuksien myöntämiseksi alkuperäisesti elokuvan tuottajalle

116. Vaikka jäsenvaltiot voivat antaa kansallisia säännöksiä, joiden mukaan yksinomaiset hyödyntämisoikeudet myönnetään yksinomaan ja alkuperäisesti elokuvan tuottajalle, niiden on tällöin kuitenkin noudatettava tiettyjä edellytyksiä. Toisin kuin pääasian kantaja väittää, tässä yhteydessä ei voida soveltaa analogisesti vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohtaa (a). Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohtaan ja 3 kappaleeseen sekä perusoikeusmääräyksiin sisältyy kuitenkin sääntelyjä, jotka ovat vähemmän tarkkoja kuin nämä mainitut säännökset mutta ovat pääkohdiltaan niihin verrattavissa (b).

a) Analogia vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohdan kanssa ei hyväksyttävissä

117. Pääasian kantajan ja Espanjan hallituksen mukaan nyt käsiteltävän kaltaisessa asiassa voidaan soveltaa analogisesti vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohtaan sisältyviä edellytyksiä. Näiden säännösten mukaan jäsenvaltiot voivat säätää olettamasta, jonka mukaan elokuvateoksen tekijä, joka on tehnyt sopimuksen elokuvan tuottamisesta elokuvan tuottajan kanssa, on luovuttanut vuokrausoikeutensa. Edellytyksenä tälle on kuitenkin ensinnäkin, että sopimusmääräyksissä ei ole sovittu toisin, ja toiseksi, että tekijälle taataan vuokraus- ja lainausdirektiivin 5 artiklassa tarkoitettu kohtuullinen korvaus.

118. Tämä väite ei voi menestyä. Analogia vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohtaan ei tule kyseeseen nyt käsiteltävässä asiassa.

119. Ei ole ensinnäkään olemassa tahatonta lainsäädäntöaukkoa.

120. Tahattomuudesta on todettava, että suojan voimassaoloaikaa koskevaan direktiiviin liittyvän komission 7.1.1993 antaman muutetun ehdotuksen²⁰ 1 a artiklan 3 kohdassa mainitaan nimenomaisesti mahdollisuus säätää olettamassäänöstä, jonka mukaan oletetaan, että sopimusteitse elokuvan tekemiseen sitoutunut elokuvan tekijä on hyväksynyt teostensa hyödyntämisen; säännösehdotukseen sisältyi myös nimenomainen viittaus vuokraus- ja lainausdirektiivin vastaavaan sääntöökseen. Tätä ehdotuksen kohtaa ei kuitenkaan lopulta sisällytetty itse säädökseen. Lainsäätäjän tietoinen päätös olla sisällyttämättä vuokraus- ja lainausdirektiivin vastaavia sääntöjä suojan voimassaoloaikaa koskevaan direktiiviin sulkee mielestäni pois analogiaan tukeutumisen.

121. Nyt käsiteltävän kaltaisessa tilanteessa ei mielestäni voida myöskään puhua lainsäädäntöaukosta. Jäsenvaltioita, jotka haluavat rajoittaa elokuvan tekijän yksinomaisia hyödyntämisoikeuksia, sitoo sekä Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohdan ja 3 kappaleen edellytykset että perusoikeusmääräykset. Kyse ei siis ole lainsäädäntöaukosta edes unionin oikeuden tasolla. On lisäksi otettava huomioon, että tekijänoikeuden alalla unionin ja jäsenvaltioiden toimivalta on jaettu. Jos jostain ei ole säädetty unionin oikeuden tasolla, jäsenvaltioilla on edelleen toimivalta. Jos unionin oikeudessa ei ole säädetty tietystä kysymyksestä, jäsenvaltioiden edellytetään siis korjaavan mahdolliset lainsäädännölliset aukot ja estävän toisistaan poikkeavat tulkinnat.²¹

122. Toiseksi pääasian kantajan väite siitä, että yhteisöjen tuomioistuin perusti ratkaisunsa analogiaan myös asiassa *Infopaq International*,²² on hylättävä. Kyseisessä asiassa oli kyse unionin oikeuden itsenäisen käsitteen tulkinnasta, toisin sanoen tietoyhteiskuntadirektiivissä tarkoitettujen suojattavien teoksen määritelmästä. Tulkittessaan tätä unionin oikeuden itsenäistä käsitettä, jota ei ole määritelty tietoyhteiskuntadirektiivissä ja jolle ei ollut käsiteltävässä asiassa löydettävissä määritelmää myöskään

20 — KOM(92) 602 lopullinen – SYN 395, EYVL C 27, s. 7.

21 — Ks. unionin tuomioistuimen toimivallasta kehittää oikeutta – erityisesti myös unionin oikeuteen sisältyvän oikeussuojan epäämisen kiellon kannalta – esim. Callies, C., ”Grundlagen, Grenzen und Perspektiven des Europäischen Richterrechts”, *Neue Juristische Wochenschrift* 2005, s. 929 ja 932.

22 — Edellä alaviitteessä 8 mainittu asia.

muista direktiiveistä, yhteisöjen tuomioistuin haki vaikutteita sellaisista erityissäännöistä, joissa määritettiin tiettyjen teosten osalta edellytykset sille, milloin ne nauttivat tekijänoikeussuojaa. Nyt käsiteltävässä asiassa kyse ei sen sijaan ole unionin oikeuden itsenäisestä käsitteestä. Kantajan ehdotus johtaa sen sijaan siihen, että vuokraus- ja lainausdirektiivin säännöksiä sovellettaisiin suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin yhteydessä, vaikka viimeksi mainittuun jätettiin tietoisesti sisällyttämättä näitä säännöksiä.

123. On näin ollen pääteltävä, että nyt kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohdan säännöksiä ei voida soveltaa analogisesti.

b) Unionin oikeuden säännökset ja määräykset

124. Kuten edellä jo on mainittu, Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b, c ja d kohtaan sekä 3 kappaleeseen ja perusoikeuskirjan 17 artiklaan sisältyy kuitenkin edellytyksiä, jotka jäsenvaltioiden on otettava huomioon, kun ne haluavat antaa elokuvan tuottajalle yksinomaiset hyödyntämisoikeudet, jotka kuuluvat lähtökohtaisesti pääohjaajalle elokuvan tekijänä. Näistä määräyksistä seuraa seuraavia edellytyksiä: Tällainen oikeuksien antaminen edellyttää ensinnäkin sopimusta pääohjaajan, jolla on katsottava olevan elokuvan tekijän asema, ja elokuvan tuottajan välillä (i). Toiseksi poikkeavien sopimusten on oltava sallittuja (ii). Kolmanneksi elokuvan tekijälle kuuluvasta omaisuudensuojasta seuraa, että hänelle on taattava oikeudenmukainen korvaus rajoitettaessa hänen yksinomaisia hyödyntämisoikeuksiaan (iii).

i) Sopimuksen olemassaolo

125. Yksinomaisten hyödyntämisoikeuksien antaminen elokuvan tuottajalle edellyttää Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b kohdan nojalla, että pääohjaaja on tehnyt elokuvan tuottajan kanssa sopimuksen, jossa hän on sitoutunut antamaan panoksensa elokuvan tekemiseen.

ii) Mahdollisuus poikkeaviin sopimuksiin

126. On lisäksi oltava olemassa mahdollisuus sopia poikkeuksista sopimusteitse. Tämä seuraa Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b ja d kohdasta. Kyseisessä b kohdassa määrätään, että on oltava mahdollista sopia toisin tai muuten erityisesti, ja d kohdassa, että tällä tarkoitetaan jokaista rajoitettavaa ehtoa, joka liittyy sopimukseen, jolla elokuvan tekijä on sitoutunut antamaan panoksensa elokuvan tekemiseen.

iii) Oikeus oikeudenmukaiseen korvaukseen

127. Lopuksi jäsenvaltion, joka haluaa antaa elokuvan tuottajalle pääohjaajalle elokuvan tekijänä lähtökohtaisesti kuuluvat yksinomaiset hyödyntämisoikeudet, on varmistettava, että viimeksi mainittu saa kohtuullisen korvauksen rajoittamisen hyvittämiseksi.

128. Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohtaan ja 3 kappaleeseen ei tosin sisälly tällaista edellytystä. Kun elokuvan tuottajalle annetaan pääohjaajalle elokuvan tekijänä lähtökohtaisesti kuuluvat yksinomaiset hyödyntämisoikeudet, puututaan kuitenkin perusoikeuskirjan 17 artiklassa perusoikeutena suojeltuun omaisuudensuojaan. Tämä on oikeutettua ainoastaan silloin, kun elokuvan tekijä saa hyvityksenä oikeudenmukaisen korvauksen.

– Pääohjaajalle elokuvan tekijänä kuuluva perusoikeutena suojeltu varallisuus oikeudellinen oikeusasema

129. Kun unionin oikeudessa tunnustetaan suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa ja satelliitti- ja kaapelidirektiivin 1 artiklan 5 kohdassa pääohjaaja elokuvan tekijäksi ja annetaan hänelle periaatteessa vastaavat yksinomaiset hyödyntämisoikeudet, hänelle annetaan varallisuus oikeudellinen oikeusasema. Tätä suojataan perusoikeuskirjan 17 artiklassa, jonka 2 kohdassa todetaan nimenomaisesti, että omaisuudensuoja käsittää myös teollis- ja tekijänoikeudet.²³

130. Tätä näkemystä vastaan ei voida väittää, että jäsenvaltioilla on Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohdan ja 3 kappaleen nojalla toimivalta säätää säännöksiä, joiden mukaan pääohjaaja ei voi elokuvan tekijänä kieltää elokuvan hyödyntämistä. Suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin johdanto-osan viidennen perustelukappaleen valikoiva viittaus osoittaa nimittäin, että tällä perusteella ei ole tarkoitus myöntää jäsenvaltioille toimivaltaa kyseenalaistaa sellaisenaan tekijänoikeudessa suojatun varallisuus oikeudellisen oikeusaseman myöntämistä. Suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin johdanto-osan viidennessä perustelukappaleessa viitataan nimittäin ainoastaan Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohtaan ja 3 kappaleeseen. Perustelukappaleessa ei viitata kyseisen yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen a kohtaan, jonka mukaan Bernin yleissopimuksen sopimusosapuolille jätetään oikeus määrittää elokuvateoksen tekijänoikeuden haltijat. Mielestäni se, että Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen a kohtaan ei viitata, osoittaa selvästi, että jäsenvaltioiden on otettava huomioon unionin oikeuden tasolla määritetty pääohjaajan tekijänoikeus. Jäsenvaltioiden on siksi myös niille suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin johdanto-osan viidennessä perustelukappaleessa, kun sitä luetaan Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohdan ja 3 kappaleen kanssa, annetun toimivallan yhteydessä otettava huomioon pääohjaajan tekijänoikeus, joka on perusoikeutena suojattu varallisuus oikeudellinen oikeusasema.²⁴

– Edellytykset kyseiseen oikeusasemaan puuttumisen oikeuttamiselle

131. Kun jäsenvaltio käyttää sille Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohdassa ja 3 kappaleessa annettua toimivaltaa ja rajoittaa elokuvan ohjaajalle elokuvan tekijänä kuuluvia yksinomaisia hyödyntämisoikeuksia, se puuttuu pääohjaajalle kuuluvaan oikeusasemaan. Tällainen puuttuminen on oikeutettua ainoastaan silloin, kun se on perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä ja 52 artiklassa määrättyjen oikeuttamisperusteiden mukaista.

132. Perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdan toisen virkkeen mukaan puuttumisen syynä on ensinnäkin oltava yleinen etu. Edellä esitetyn perusteella tämän edellytyksen täyttymiseen voidaan vastata myöntävästi, jos lähtökohtaisesti pääohjaajalle elokuvan tekijänä kuuluvat yksinomaiset hyödyntämisoikeudet annetaan elokuvan tuottajalle sitä tarkoitusta varten, että taataan elokuvan tuottajalle mahdollisuus elokuvan tehokkaaseen hyödyntämiseen.

133. Perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdan toisen virkkeen mukaan on lisäksi taattava kohtuullisessa ajassa oikeudenmukainen korvaus omaisuuden menetyksestä. Tämä edellytys seuraa nyt kyseessä olevan kaltaisessa asiassa myös perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdasta. Yksinomaisten hyödyntämisoikeuksien antaminen elokuvan tuottajalle ilman oikeudenmukaista korvausta olisi

23 — Ks. myös tietoyhteiskuntadirektiivin johdanto-osan yhdeksäs perustelukappale, jossa henkisen omaisuuden tunnustetaan olevan erottamaton osa omaisuuden käsitettä.

24 — Ks. sääntelyn valmisteluhistoriasta: Ricketson, S., *The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works: 1886–1986*, Kluwer 1987, nro 10.26 ja 10.27.

nimittäin suhteetonta ja vaarantaisi omaisuudensuojan keskeisen sisällön. Ilman oikeudenmukaisen korvauksen muodossa toteutettavaa hyvitystä uhkana on, että perusoikeutena suojatulta pääohjaajan tekijänoikeudelta poistetaan sen sisältö, kun yksinomaiset hyödyntämisoikeudet annetaan elokuvan tuottajalle.²⁵

iv) Välipäätelmä

134. Välipäätelmänä on todettava, että jäsenvaltioiden toimivaltaan antaa pääohjaajalle elokuvan tekijänä kuuluvat yksinomaiset hyödyntämisoikeudet elokuvan tuottajalle liittyvät seuraavat edellytykset:

- elokuvan pääohjaajan ja tuottajan välillä on oltava sopimus, jossa pääohjaaja sitoutuu suorituksiin ohjaajana
- on oltava mahdollista tehdä poikkeavia sopimuksia, joiden mukaan yksinomaiset hyödyntämisoikeudet tai näiden oikeuksien käyttäminen pysytetään pääohjaajalla
- on taattava, että elokuvan tekijälle maksetaan oikeudenmukainen korvaus.

4. Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen yhteensopivuus unionin oikeuden säännösten kanssa

135. Edellä esitettyjen arvioiden jälkeen tarkastelen seuraavaksi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen epäilyksiä siitä, onko Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin kaltainen kansallinen sääntely sopusoinnussa unionin oikeuden säännösten kanssa.

136. Siltä osin kuin ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on ensinnäkin epäilyksiä tällaisen kansallisen säännöksen yhteensopivuudesta unionin oikeuden säännösten kanssa sillä perusteella, että säännöksen on tulkittava merkitsevän, että hyödyntämisoikeudet annetaan alkuperäisesti ja suoraan ainoastaan elokuvan tuottajalle, epäilyksille ei ole perusteita. Kuten edellä todetaan, unionin oikeuden säännöksissä ei nimittäin todeta pakottavasti, että yksinomaiset hyödyntämisoikeudet on annettava alkuperäisesti ja suoraan elokuvan tekijälle. Siksi unionin oikeuden säännösten kanssa yhteensopiva ei ole ainoastaan kansallinen sääntö, jonka mukaan olettamana on, että pääohjaaja luovuttaa hänelle elokuvan tekijänä kuuluvat mainitut hyödyntämisoikeudet tai niihin liittyvät käyttöoikeudet elokuvan tuottajalle, vaan myös sääntö, jonka mukaan yksinomaiset hyödyntämisoikeudet kuuluvat alkuperäisesti elokuvan tuottajalle.

137. Pääohjaajalle elokuvan tekijänä lähtökohtaisesti kuuluvien hyödyntämisoikeuksien rajoittamiseen ei tosin liity vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohdassa säädettyjä edellytyksiä. Rajoittamisen on kuitenkin täytettävä edellytykset, jotka ovat pääkohdiltaan samanlaisia.

138. Pääohjaajan on ensinnäkin tullut tehdä elokuvan tuottajan kanssa sopimus, jossa hän sitoutuu antamaan panoksensa elokuvan tekemiseen.

25 — Tämän puolesta puhuu myös tietoyhteiskuntadirektiivin johdanto-osan kymmenes perustelukappale, jonka mukaan tekijän on saatava asianmukainen korvaus. Suojan voimassaoloaika koskevan direktiivin johdanto-osan 11 perustelukappaleesta, satelliitti- ja kaapelidirektiivin johdanto-osan 24 perustelukappaleesta ja tietoyhteiskuntadirektiivin johdanto-osan yhdeksännestä perustelukappaleesta seuraa lisäksi, että tämän tavoitteen saavuttamiseksi tekijänoikeuden alalla on lähdettävä suojan korkeasta tasosta.

139. Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen säännökseen ei näytä nimenomaisesti sisältyvän tällaista edellytystä. Tällä ei kuitenkaan pitäisi juuri olla vaikutusta, sillä pääohjaaja suorittaa panoksensa yleensä nimenomaisen tai ainakin konkludenttisen sopimuksen perusteella. Vaikeasti kuviteltavissa olevassa, epätyypillisessä tilanteessa, jossa pääohjaaja ei ole tehnyt sopimusta elokuvan tuottajan kanssa, Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen kaltainen kansallinen sääntely olisi sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa ainoastaan, jos sitä tulkittaisiin siten, että sitä ei sovelleta tällaisessa tilanteessa.

140. Toisena edellytyksenä on, että poikkeavat sopimukset, joiden mukaan yksinomaiset hyödyntämisoikeudet eivät kuulu elokuvan tuottajalle vaan elokuvan tekijälle, ovat mahdollisia kansallisen oikeuden mukaan.

141. Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen säännöksessä ei kyllä säädetä nimenomaisesti tällaisesta mahdollisuudesta. Se ei kuitenkaan ole tällä perusteella välttämättä unionin oikeuden vastainen. Jos tällainen normi on nimittäin luonteeltaan dispositiivinen ja siksi ei-ehdoton, sopimusosapuolet voivat poiketa siitä. Dispositiivinen kansallinen säännös, jonka mukaan hyödyntämisoikeudet annetaan poikkeavilla sopimuksilla alkuperäisesti elokuvan tekijälle eikä elokuvan tuottajalle, on sopusoinnussa Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b ja d kohdan edellytysten kanssa. Sopusoinnussa näiden edellytysten kanssa olisi myös sellainen kansallinen säännös, jonka mukaan hyödyntämisoikeudet annetaan kyllä alkuperäisesti elokuvan tuottajalle mutta ne voidaan luovuttaa poikkeavalla sopimuksella elokuvan tekijälle. Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen kaltainen säännös on sen sijaan ristiriidassa unionin oikeuden kanssa, jos minkäänlaiset poikkeavat sopimukset eivät ole mahdollisia sen nojalla.

142. Jäsenvaltion on kolmanneksi taattava tällaisessa tilanteessa, että elokuvan tekijälle, jonka tekijänoikeuksiin liittyvää varallisuusoikeudellista oikeusasemaa rajoitetaan vastoin hänen tahtoon, taataan oikeudenmukainen korvaus.

143. Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin kansallisessa säännöksessä ei säädetä oikeudenmukaisesta korvauksesta. Myöskään muista kansallisen oikeuden säännöksistä ei näytä seuraavan oikeutta oikeudenmukaiseen korvaukseen. Itävallan hallitus on todennut tässä yhteydessä, että sen käsityksen mukaan on jäsenvaltion harkintavallassa säätää vapaasti paitsi yksinomaisista hyödyntämisoikeuksista, myös niiden taustalla olevasta varallisuusoikeudellisesta oikeusasemasta. Tällä perusteella ei kyseisen hallituksen mukaan tarvitse säätää oikeudenmukaisesta korvauksesta pääohjaajalle, kun nimenomaiset hyödyntämisoikeudet annetaan elokuvan tuottajalle.

144. Kuten edellä esitetystä²⁶ seuraa, tällainen säännös ei mielestäni ole yhteensopiva unionin oikeuden kanssa. Takaamalla pääohjaajan tekijänoikeus elokuvateokseen on nimittäin säädetty unionin oikeuden tasolla tekijänoikeuteen perustuvasta oikeusasemasta, joka jäsenvaltioiden on otettava huomioon. Puututtaessa tähän oikeusasemaan on taattava, että pääohjaaja saa elokuvan tekijänä oikeudenmukaisen korvauksen.

VI Toisen ennakkoratkaisukysymyksen toinen osa sekä kolmas ja neljäs ennakkoratkaisukysymys

145. Ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on muitakin epäilyksiä Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen kaltaisen kansallisen säännöksen yhteensopivuudesta unionin oikeuden säännösten kanssa. Tämän kansallisen säännöksen mukaan lakiin perustuvat tekijän korvausoikeudet kuuluvat puoliksi elokuvan tuottajalle ja tekijälle, jos ne eivät ole luovuttamattomia ja elokuvan tuottaja ei ole sopinut toisin elokuvan tekijän kanssa. Tämä sääntely koskee kansallisen tuomioistuimen mukaan etenkin Itävallan tekijänoikeuslain 42 b §:ssä säädettyä Leerkassettenvergütung-korvausta. Kansallisen tuomioistuimen esittämän mukaan siinä on kyse

26 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 127–133 kohta.

tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettua oikeudesta, jonka tarkoituksena on sopivan hyvityksen takaaminen tilanteessa, jossa yksityiskäyttöön tarkoitettujen kappaleiden valmistamiseksi sallittujen määrään saakka ja jossa tietoyhteiskuntadirektiivin 2 artiklassa tarkoitettua kappaleen valmistamista koskevaa tekijän oikeutta vastaavasti rajoitetaan.

146. Kansallinen tuomioistuin esittää tässä yhteydessä toisen ennakkoratkaisukysymyksensä toisen osan ja kolmannen ja neljännen ennakkoratkaisukysymyksensä.

147. Kansallinen tuomioistuin kysyy seuraavaksi, edellytetäänkö unionin oikeudessa, että Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä tarkoitettuihin lakiin perustuvat oikeudet ja erityisesti oikeus Leerkassettenvergütung-korvaukseen myönnetään alkuperäisesti elokuvateoksen pääohjaajalle elokuvan tekijänä. Jos tähän kysymykseen on vastattava myöntävästi, kansallinen tuomioistuin tiedustelee niin ikään, onko kansallinen säännös, jonka mukaan oletetaan, että lakiin perustuvat oikeudet on luovutettu elokuvan tuottajalle, sopusoinnussa unionin oikeuden säännösten kanssa. Kansallinen tuomioistuin kysyy lisäksi, onko tällaiseen oletettavaan sovellettava vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohtaan sekä 5 artiklaan sisältyviä edellytyksiä.

148. Kansallinen tuomioistuin kysyy lopuksi nimenomaisesti sitä, onko Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen kaltainen säännös sopusoinnussa unionin oikeuden säännösten kanssa.

A Asianosaisten ja muiden osapuolten keskeiset lausumat

149. *Pääasian kantajan ja Espanjan hallituksen* mukaan Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen kaltainen säännös ei ole sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa.

150. Pääasian kantaja ja Espanjan hallitus katsovat, että tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitettuihin oikeudet on annettava pääohjaajalle elokuvan tekijänä. Pääasian kantaja väittää, että tämä on sovellettavissa myös oikeuksiin, joiden vapaasta käytöstä jäsenvaltiot säätävät muita tilanteita varten. Tältä osin sovelletaan suojan voimassaoloaikaa koskevan direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua periaatetta, jonka mukaan oikeudet kuuluvat luovalle taholle. Sopimukseen perustuva määrääminen näistä oikeuksista on kuitenkin mahdollista.

151. Espanjan hallituksen mukaan jo oletettava yksinomaisten hyödyntämisoikeuksien luovuttamisesta ei ole sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa. Olettaman tarkoituksena on nimittäin näiden oikeuksien kaupan helpottaminen ja näin ollen elokuvan tuottajan sijoittaja-aseman turvaaminen. Tämä tavoite ei ole merkityksellinen kohtuullista korvausta koskeville lakiin perustuville oikeuksille. Tällaisessa tapauksessa näiden oikeuksien luovuttaminen ei nimittäin johtaisi elokuvaoikeuksien kaupan helpottamiseen. Sääntö, jonka mukaan olettamana on kohtuullista korvausta koskevien oikeuksien luovuttaminen elokuvan tuottajalle, ei siksi ole sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa.

152. Pääasian kantaja katsoo sen sijaan, että analogisesti vuokraus- ja lainausdirektiivin säännösten kanssa on sallittua soveltaa olettamasaantöä. Vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohdan säännökset, luettuna yhdessä direktiivin 5 artiklan kanssa, on kuitenkin otettava tällöin huomioon. Kyseessä on ensinnäkin oltava olettava, joka voidaan kumota. Lisäksi edellytetään sopimuksen tekemistä. On myös taattava luovuttamaton kohtuullinen korvaus. Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen säännös ei näin ollen ole sopusoinnussa unionin oikeuden kanssa, koska siinä ei oteta huomioon näitä edellytyksiä. Pääasian kantajan mukaan säännöksestä ei seuraa, että koko oikeus annetaan alkuperäisesti pääohjaajalle, vaan ainoastaan puolet. Toisen puoliskon antaminen

elokuvan tuottajalle ei ole myöskään olettamasaäntö. Unionin oikeuden säännösten vastaisesti ei myöskään edellytetä sopimusta. Elokuvan tekijän oikeudet eivät myöskään ole ehdottomia. Korvauksesta puolen antamista elokuvan tuottajalle voidaan kuitenkin pitää oikeutettuna, koska elokuvan tuottaja on elokuvan ensimmäisenä tuottajana lähioikeuksien haltija.

153. *Pääasian vastaajan ja Itävallan hallituksen* mukaan Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen kaltainen säännös on sopusoinnussa unionin oikeuden säännösten kanssa.

154. Pääasian vastaajan mukaan korvaussääntöjen käyttöönotto ja sisältö kuuluvat jäsenvaltioiden harkintavaltaan. Niillä on siksi myös oikeus päättää, kenelle ne antavat tällaiset oikeudet. Kansallisen tuomioistuimen mainitsevat säännökset koskevat ainoastaan yksinomaisia hyödyntämisoikeuksia, eikä niissä säädetä lakiin perustuvista oikeuksista korvauksiin. On lisäksi sallittua säätää olettamista, joiden mukaan olettamana on lakiin perustuvien korvausoikeuksien luovuttaminen elokuvan tuottajalle. Muuten lakiin perustuvat korvausoikeudet kuuluisivat yksinomaan elokuvan tekijälle, mikä ei olisi asianmukaista. Koska vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohta eivät ole sovellettavissa nyt käsiteltävänä olevan kaltaisessa asiassa ja koska näin ollen ei ole olemassa unionin oikeuteen perustuvia säännöksiä elokuvan tekijälle kuuluvien oikeuksien siirtämisestä, jäsenvaltioilla on myös täysi vapaus säätää näiden oikeuksien sisällöstä. Vuokraus- ja lainausdirektiivin 2 artiklan 5 ja 6 kohta eivät ainakaan ole ristiriidassa sellaisen kansallisen säännöksen kanssa, jonka mukaan elokuvan tekijä voi päättää tällaisista oikeuksista vapaasti.

155. Itävallan hallituksen mukaan pääohjaajan oikeus korvaukseen ei voi pohjautua tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohtaan. Olettamasaännössä ei nimittäin ole kyse poikkeuksesta tai rajoituksesta hyödyntämisoikeuksiin. Vaikka kyseistä unionin säännöstä katsottaisiin sovellettavan lakisääteiseen olettamaan, on otettava huomioon, että tässä säännöksessä vaadittu ”sopiva hyvitys” valmistettaessa kappaleita yksityiseen käyttöön ei edellytä luovuttamattomuutta.

B Oikeudellinen arviointi

1. Alustava huomautus

156. Toisen ennakkoratkaisukysymyksen toinen osa sekä kolmas ja neljäs ennakkoratkaisukysymys koskevat Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen kaltaisen sääntelyn yhdenmukaisuutta unionin oikeuden säännösten kanssa. Tässä kansallisessa säännöksessä säädetään lakiin perustuvista oikeuksista. Siinä säädetään, että tekijän lakiin perustuvat korvausoikeudet kuuluvat elokuvan tuottajalle ja tekijälle puoliksi, jos ne eivät ole luovuttamattomia ja elokuvan tuottaja ei ole sopinut toisin elokuvan tekijän kanssa.

157. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että lakiin perustuviin korvauksiin kuuluu erityisesti Leerkassettenvergütung-korvaus. Siinä on kyse tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettusta oikeudesta, jolla tekijälle taataan sopiva hyvitys siitä, että kappaleen valmistaminen yksityiseen käyttöön on kansallisen oikeuden mukaan sallittua tiettyyn määrään saakka, jolloin tekijän kappaleen valmistamista koskevaa oikeutta rajoitetaan vastaavasti.

158. Käsittelen seuraavassa aluksi sitä, onko Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen kaltainen säännös, siltä osin kuin sitä sovelletaan niin kutsuttuun Leerkassettenvergütung-korvaukseen, sopusoinnussa unionin oikeuden säännösten kanssa. Käsittelen tässä yhteydessä ensiksikin sitä, mitä unionin oikeuden mukaisia edellytyksiä tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdasta seuraa (1). Tarkastelen tämän jälkeen sitä, onko Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen kaltainen säännös sopusoinnussa näiden edellytysten kanssa (2).

159. Kansallinen tuomioistuin esittää kysymyksensä Leerkassettenvergütung-korvauksen lisäksi Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä tarkoitettujen muiden lakiin perustuvien oikeuksien osalta. Se ei kuitenkaan tarkenna, mistä oikeuksista tässä yhteydessä on kyse, joten jää epäselväksi, mitkä unionin oikeuden säännökset ovat sovellettavissa näihin muihin oikeuksiin. Tämän vuoksi en tarkastele enempää näitä tarkemmin määrittelemättömiä lakiin perustuvia oikeuksia.

2. Tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu sopiva hyvitys

160. Tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää luonnollisten henkilöiden yksityiseen käyttöön tapahtuvan kappaleen valmistamisen yhteydessä rajoituksista kyseisen direktiivin 2 artiklassa tarkoitettuun kappaleen valmistamista koskevaan oikeuteen. Jäsenvaltioiden on kuitenkin taattava tällöin, että kyseiset oikeudenhaltijat saavat tämän vastineeksi sopivan hyvityksen. Tämän säännöksen mukaan on näin ollen jäsenvaltioiden harkintavallassa säätää rajoituksista kappaleen valmistamista koskevaan oikeuteen yksityiseen käyttöön tapahtuvan kappaleen valmistamisen mahdollistamiseksi. Kun ne säätävät tällaisesta rajoituksesta, niiden on kuitenkin taattava, että kyseiset oikeudenhaltijat saavat sopivan hyvityksen. Jäsenvaltioilla ei ole harkintavaltaa tältä osin.

a) Kenelle sopiva hyvitys kuuluu?

161. Oikeudenhaltijoihin, joiden on saatava sopiva hyvitys tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan nojalla, kuuluvat kaikki henkilöt, joiden tietoyhteiskuntadirektiivin 2 artiklassa tarkoitettuun yksinomaiseen kappaleen valmistamista koskevaan oikeuteen vaikutetaan sallimalla kappaleen valmistaminen yksityiskäyttöön ilman heidän lupaansa. Näihin henkilöihin kuuluvat erityisesti

- elokuvateoksen tekijä siltä osin kuin kyse on hänelle tietoyhteiskuntadirektiivin 2 artiklan a alakohdan nojalla kuuluvasta yksinomaisesta oikeudesta kappaleen valmistamiseen hänen teoksestaan ja
- elokuvien ensimmäisten tallenteiden tuottajat siltä osin kuin on kyse heille tietoyhteiskuntadirektiivin 2 artiklan d alakohdan nojalla kuuluvasta kappaleen valmistamista koskevasta yksinomaisesta oikeudesta heidän elokuviensa alkuperäiskappaleiden ja niiden kopioiden osalta.

162. Nyt käsiteltävän kaltaisessa asiassa on kysyttävä, onko kyseessä oleva henkilö tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa, luettuna yhdessä direktiivin 2 artiklan a alakohdan kanssa, tarkoitettu pääohjaaja tai elokuvan tuottaja. Kuten edellä on esitetty, pääohjaajaa on yhtäältä pidettävä elokuvateoksen tekijänä.²⁷ Jäsenvaltio on toisaalta käyttänyt sille unionin oikeudessa annettua toimivaltaa siten, että se on antanut lähtökohtaisesti pääohjaajalle elokuvan tekijänä kuuluvat kappaleen valmistamista koskevat oikeudet elokuvan tuottajalle.²⁸

163. Näkemykseni mukaan tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohtaa ja 2 artiklan a alakohtaa on tulkittava siten, että sopiva hyvitys kuuluu nyt käsiteltävän kaltaisessa tapauksessa pääohjaajalle elokuvan tekijänä. Näissä säännöksissä tarkoitettu sopiva hyvitys on nimittäin perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä tarkoitettu oikeudenmukainen korvaus, jolla tekijälle hyvitetään hänen tekijänoikeutensa rajoitus. Kuten edellä on esitetty, jäsenvaltioiden toimivalta antaa lähtökohtaisesti elokuvan tekijälle Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d

27 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 84–99 kohta.

28 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 100–115 kohta.

kohdan ja 3 kappaleen nojalla kuuluva kappaleen valmistamista koskeva oikeus elokuvan tuottajalle ei aseta kyseenalaiseksi tekijyyden antamista pääohjaajalle.²⁹ Siksi nyt kyseessä olevan kaltaisessa tapauksessa on keskeisenä pidettävä pääohjaajaa elokuvan tekijänä, vaikka jäsenvaltio on antanut kappaleen valmistamista koskevan oikeuden elokuvan tuottajalle.

b) Muut edellytykset

164. On kuitenkin lisäksi otettava huomioon, että tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohtaan ei sisälly tekijälle maksettavan sopivan hyvityksen takaamisen lisäksi muita edellytyksiä. Koska direktiivi velvoittaa jäsenvaltiota SEUT 288 artiklan kolmannen kohdan nojalla saavutettavaan tulokseen nähden mutta jättää kansallisten viranomaisten valittavaksi muodon ja keinot, joilla tulos saavutetaan, jäsenvaltioiden harkintavallassa on, miten ne takaavat sopivan hyvityksen edellä mainituille henkilöille.

165. Tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin 2 artiklan a alakohdan kanssa, noudattamisessa ratkaisevaa on siksi ainoastaan, että jäsenvaltiot takaavat sopivan hyvityksen elokuvan tekijälle tai tekijöille. Se, kuinka ne takaavat tämän, on kuitenkin jäsenvaltioiden harkintavallassa. Ne voivat siksi päättää esimerkiksi, että tekijöillä on välitön oikeus suhteessa sellaisten välineiden hankkijoihin, joita voidaan käyttää kappaleiden valmistamiseen yksityiseen käyttöön. Ne voivat päättää esimerkiksi myös, että elokuvan tuottajilla on välitön oikeus suhteessa sellaisten välineiden hankkijoihin, joita voidaan käyttää kappaleiden valmistamiseen yksityiseen käyttöön, ja elokuvan tekijöillä puolestaan oikeus suhteessa elokuvan tuottajiin.

166. Haluaisin viitata lopuksi siihen, että Leerkassettenvergütung-korvaukseen ei kohdistu edellytyksiä Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohdasta ja 3 kappaleesta eikä vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohdasta. Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohtaa ja 3 kappaletta sovelletaan nimittäin, kuten sen sanamuodosta ilmenee (”eivät voi kieltää”), ainoastaan yksinomaisiin hyödyntämisoikeuksiin. Vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohdan analoginen soveltaminen ei myöskään tule kyseeseen, sillä tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa säädetään sopivasta hyvityksestä yksityiseen käyttöön valmistettavien kappaleiden osalta, joten lainsäädännössä ei siksi ole aukkoja.

167. Toisen ennakkoratkaisukysymyksen toiseen osaan ja kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen on siksi vastattava siten, että tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohtaan, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin 2 artiklan a alakohdan kanssa, ei sisälly unionin oikeuden säännöstä, jonka mukaan on säädettävä, että oikeus sopivaan hyvitykseen yksityiseen käyttöön soveltuvien kappaleen valmistamiseen tarkoitettujen välineiden hankkijoita kohtaan kuuluu pakottavasti pääohjaajalle elokuvateoksen tekijänä. Jäsenvaltioiden on kuitenkin taattava, että pääohjaaja saa elokuvateoksen tekijänä sopivan hyvityksen korvauksena siitä, että hänen tekijänoikeuttaan rajoitetaan sallimalla kappaleiden valmistus yksityiseen käyttöön ilman hänen lupaansa.

3. Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen kaltaisen kansallisen säännöksen yhteensopivuus unionin oikeuden säännösten kanssa

168. Haluaisin käsitellä edellä esitettyjen näkökohtien perusteella seuraavaksi kansallisen tuomioistuimen kysymystä siitä, onko Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen kaltaisen kansallinen säännös, siltä osin kuin sitä sovelletaan Leerkassettenvergütung-korvausta koskevaan oikeuteen, sopuissa unionin oikeuden säännösten kanssa.

29 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 129–130 kohta.

169. Itävallan tekijänoikeuslain 42 b §:n 1 momentin kaltaisen säännöksen nojalla elokuvan tekijälle taataan oikeus kohtuulliseen korvaukseen hyvityksenä siitä, että hänen teoksestaan valmistetaan kappaleita omaan tai yksityiseen käyttöön. Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen kaltaisen säännöksen nojalla tämä oikeus kuitenkin jaetaan siten, että elokuvan tekijälle jää ainoastaan puolet tästä oikeudesta ja elokuvan tuottajalle annetaan toinen puoli korvausoikeudesta.

170. Tällainen kansallinen säännös ei vaikuta ilman muuta olevan sopusoinnussa unionin oikeuden säännösten kanssa. Kuten edellä on esitetty, tekijän on saatava tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan sopiva hyvitys siitä, että kappaleen valmistaminen hänen elokuvateoksestaan yksityiseen käyttöön sallitaan myös ilman hänen lupaansa. Itävallan tekijänoikeuslain 42 b §:n sääntely, jonka mukaan elokuvan tekijälle taataan oikeus kohtuulliseen korvaukseen, vastaa kyllä tätä edellytystä. Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä edellytetyn jakamisen vuoksi elokuvan tekijälle jää kuitenkin lopulta ainoastaan puolet siitä korvauksesta, joka olisi kohtuullinen hänen kappaleen valmistamista koskevan oikeutensa rajoittamisen vuoksi.

171. Riippumatta siitä, kuinka suuri korvauksen määrä on, tämä jakamissääntö vaikuttaa mielestäni jo käsitteellisellä tasolla olevan ristiriidassa unionin oikeuden säännösten kanssa.

172. Unionin oikeuden mukaan on tosin sallittua, että jäsenvaltio säätää, että tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu oikeus sopivaan hyvitykseen kuuluu sekä elokuvan tekijälle että tuottajalle. Kuten edellä on esitetty, kyseisessä säännöksessä, kun sitä luetaan yhdessä tietoyhteiskuntadirektiivin 2 artiklan a ja d alakohdan kanssa, säädetään nimittäin oikeudesta sopivaan hyvitykseen sekä elokuvan tekijälle että elokuvan tuottajalle. Elokuvan tekijälle on korvattava hänen elokuvateokseen kohdistuvan tekijänoikeutensa rajoittaminen ja elokuvan tuottajalle kappaleen valmistaminen hänen elokuvansa alkuperäiskappaleista tai kopioista.

173. Sellainen sääntely, jonka mukaan hyvitys, joka on sopiva elokuvan tekijän tekijänoikeuden rajoittamisen korvaamiseksi, jaetaan elokuvan tekijän ja tuottajan välillä, on kuitenkin käsitteellisesti ristiriidassa tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan kanssa, luettuna yhdessä direktiivin 2 artiklan a alakohdan kanssa, sikäli kuin tämä johtaa siihen, että elokuvan tekijällä on oikeus ainoastaan puoleen sopivasta hyvityksestä, joka on kohtuullinen suhteessa hänen tekijänoikeutensa rajoittamiseen.

174. Itävallan tekijänoikeuslain 42 b §:n, luettuna yhdessä kyseisen lain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen kanssa, perustana näyttää olevan tämä unionin oikeuden säännösten kanssa käsitteellisesti ristiriidassa oleva lähestymistapa.³⁰

175. Itävallan hallitus perusteli tämän säännöksen olemassaoloa suullisessa käsittelyssä sillä, että jäsenvaltioilla on harkintavaltaa säädettäessä oikeudesta sopivaan hyvitykseen. Unionin oikeuden tasolla ei nimittäin ole päätetty, kenelle tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu sopiva hyvitys on annettava.

176. On kuitenkin todettava, että tämä lähtökohta on virheellinen. Kuten edellä on esitetty,³¹ jäsenvaltioiden on myös silloin, kun ne ovat Bernin yleissopimuksen 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohdassa ja 3 kappaleessa tarkoitettua toimivaltaansa käyttämällä säätäneet kappaleen valmistamista koskevan oikeuden myöntämisestä elokuvan tuottajalle, taattava, että elokuvan tekijä saa tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin 2 artiklan a alakohdan kanssa, tarkoitetun sopivan hyvityksen.

30 — Itävallan tekijänoikeuslain 38 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä säädetään poikkeuksesta, joka koskee luovuttamattomia oikeuksia, joita ei jaeta elokuvan tekijän ja tuottajan välillä vaan jotka elokuvan tekijä saa kokonaan. Luovuttamattomilla oikeuksilla tarkoitetaan erityisesti elokuvan tekijän oikeuksia, joista säädetään vuokraus- ja lainausdirektiivin 3 artiklan 4 ja 5 kohdassa, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin 5 artiklan kanssa. Muiden oikeuksien osalta sen sijaan puolet elokuvan tekijän oikeuksista kuuluu elokuvan tuottajalle.

31 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 160–167 kohta.

177. Loppupäätelmänä on näin ollen todettava, että Itävallan tekijänoikeuslain 42 b §:n, luettuna yhdessä kyseisen lain 38 §:n 1 momentin toisen virkkeen kanssa, kaltainen sääntely ei ole sopusoinnussa tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan kanssa, kun sitä luetaan kyseisen direktiivin 2 artiklan a alakohdan kanssa, siltä osin kuin tällaisen säännöksen perusteella hyvitys, joka on sopiva elokuvan tekijän tekijänoikeuden rajoittamisen korvaamiseksi, jaetaan elokuvan tekijän ja tuottajan välillä. Tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan kanssa, kun sitä luetaan kyseisen direktiivin 2 artiklan a ja d alakohdan kanssa, sopusoinnussa on kuitenkin kansallinen sääntely, jossa säädetään sopivasta hyvityksestä sekä elokuvan tekijälle että elokuvan tuottajalle siten, että elokuvan tekijälle korvataan kappaleen valmistaminen hänen elokuvateoksestaan ja elokuvan tuottajalle kappaleen valmistaminen hänen elokuvansa alkuperäiskappaleesta tai kopiosta.

VII Lisähuomautus

178. Haluaisin vielä viitata lisäksi unionin tuomioistuimen asiassa Padawan³² antamaan tuomioon. Sen mukaan tietoyhteiskuntadirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohtaa on tulkittava siten, että sopiva hyvitys on laskettava yksityistä kopiointia koskevasta poikkeuksesta suojattujen teosten tekijöille aiheutuvan vahingon perusteella. Yksityistä kopiointia koskevan maksun periminen erotuksetta digitaaliseen kappaleen valmistamiseen tarkoitetuista tarvikkeista ei näin ollen ole yhteensopivaa tietoyhteiskuntadirektiivin kanssa, kun se koskee myös tarvikkeita, joita ei ole annettu yksityisten käyttäjien käyttöön ja jotka on selvästi varattu muuhun tarkoitukseen kuin yksityiskäyttöön tapahtuvaan kopiointiin.

VIII Ratkaisuehdotus

179. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

- 1) Tiettyjen satelliittien välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse edelleenlähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta 27.9.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/83/ETY 1 artiklan 5 kohtaa, luettuna yhdessä direktiivin 2 artiklan kanssa, tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajasta 12.12.2006 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/116/EY (kodifioitu toisinto) 2 artiklan 1 kohtaa, luettuna yhdessä tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa 22.5.2001 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2001/29/EY 2 ja 3 artiklan kanssa, on tulkittava siten, että pääohjaaja on näissä säännöksissä tarkoitettu elokuvan tekijä ja hänelle kuuluvat siksi lähtökohtaisesti yksinomaiset hyödyntämisoikeudet, jotka koskevat kappaleen valmistamista, satelliittilähettämistä ja muuta välittämistä yleisölle siten, että teos saatetaan yleisön saataviin.
- 2) Jäsenvaltioilla on kuitenkin toimivalta säätää kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehdyn Bernin yleissopimuksen, sellaisena kuin se on tarkistettu Pariisin sopimuskirjalla 24.7.1971, 14 bis artiklan 2 kappaleen b–d kohdan ja 3 kappaleen nojalla säännöksestä, jonka mukaan kyseiset yksinomaiset hyödyntämisoikeudet annetaan alkuperäisesti elokuvan tuottajalle, jos
 - elokuvan pääohjaajan ja tuottajan välillä on sopimus, jossa pääohjaaja sitoutuu suorituksiin ohjaajana
 - poikkeavat sopimukset, joiden mukaan yksinomaiset hyödyntämisoikeudet tai näiden oikeuksien käyttäminen pysytetään pääohjaajalla, ovat mahdollisia

32 — Asia C-467/08, Padawan, tuomio 21.10.2010 (Kok., s. I-10055).

— jäsenvaltiot takaavat, että elokuvan tekijä saa tässä tapauksessa Euroopan unionin perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä tarkoitetun oikeudenmukaisen korvauksen.

- 3) Jos jäsenvaltiot säätävät rajoituksista elokuvan tekijälle direktiivin 2001/29 2 artiklan a alakohdan nojalla kuuluvaan kappaleen valmistamista koskevaan oikeuteen direktiivin 2001/29 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan nojalla yksityiseen käyttöön tehtävää kappaleen valmistamista varten, niiden on taattava, että elokuvan tekijä saa sopivan hyvityksen. Jos tämä taataan, nämä säännökset eivät ole esteenä kansalliselle sääntelylle, jonka mukaan yksityiseen käyttöön tehtävään kappaleen valmistamiseen liittyvät oikeudet annetaan alkuperäisesti elokuvan tuottajalle.
- 4) Direktiivin 2001/29 5 artiklan 2 kohdan b alakohtaa ja 2 artiklan a alakohtaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle sääntelylle, jonka mukaan elokuvan tekijän oikeus kohtuulliseen korvaukseen jaetaan puoliksi elokuvan tekijän ja elokuvan tuottajan välillä, minkä seurauksena elokuvan tekijä saa ainoastaan puolet korvauksesta, joka on kohtuullinen hänen tekijänoikeutensa rajoittamisen hyvittämiseksi.